

Faculty of Social Sciences
Institute of Social Studies and Research

Quarterly of Social and Studies Research in Iran

Vol. 10, No. 1, Spring 2021: 39-78

DOI: 10.22059/jisr.2021.309149.1115

**Sociological study of the evolution of lovemaking patterns among
married residents of Ardabil city (1398)***

Morteza Farajian¹

Mohammadjavad Zahedi Mazandarani²

Amir Maleki³

Received July 9, 2020

Acceptance January 4, 2021

Abstract

Introduction: The current article has studied the evolution of lovemaking patterns in human relationships. The fundamental changes in the social, economic, cultural and political dimensions of Iranian society in recent decades have led to a fundamental change in the patterns of lovemaking of individuals, even in its most intimate form. Significant changes have occurred in romantic relationships between individuals. The formation of riots and tensions between spouses, increasing divorce rates and the increasing prevalence of concepts such as understanding, mutual interest, emotional divorce, infidelity, polygamy, casual love, fleeting relationships, etc. indicate a change in the patterns of lovemaking that traditional practices of romantic relationships, Has faced a serious challenge .

Method: This research has been carried out qualitatively and the grounded theory method has been used as the research method. and the of data

* Paper from thesis "Sociological explanation of the evolution of love patterns among married residents of Ardabil 1398", Payame Noor University Graduate Studies Center.

1. Phd student in sociology, Payam Noor university, Tehran, Iran, farajian58@gmail.com.

2. Professor of Sociology, Department of Sociology, Payam Noor university, Tehran, Iran, m_zahedi@pnu.ac.ir.

3. Associate Professor, Department of Sociology, Payam Noor university, Tehran, Iran (Corresponding Author), a-maleki@pnu.ac.ir

collection method was document study, depth exploratory interviews with 41 married people According to the theoretical sampling presented in Ardabil city whose narratives had been analyzed in lovemaking. The validity of current study was reviewed and confirmed by the interviewees and then expert professors. To analyze the data, continuous comparison method was used during the open, axial and selective coding stage. The results of the research are analyzed based on five axes that are the main factor in the evolution and three processes of the lovemaking pattern.

Finding: The analysis indicate that factors of the spread of modernism, technology development, individualization, apostasy and increment of the level of education, as well as intervening factors of diversity and increment leisure and urbanization and the expansion of cyberspace on the core phenomenon of fragmentation of love and subsequent change in behavior and The evolution of lovemaking has affected and transformed the Iranian family and the formation of new forms of relationships. In the research process, 9 various patterns of lovemaking were identified, which are: 1) Traditional lovemaking (behind the scenes, patriarchal) 2) Romantic lovemaking 3) Friendly lovemaking 4) Realistic lovemaking 5) Erotic lovemaking 6) Sacrific lovemaking 7) Pure lovemaking 8) Playful lovemaking And 9) Liquid lovemaking.

Results & Conclusion: Numerous causal, underlying and moderating factors have led to the evolution of lovemaking patterns in the study community. The evolution of the patterns of lovemaking is such that the more we move from the past and traditional and contemporary behaviors, the more romantic acts of fluidity, instability, multiplicity and diversity. Each of these patterns is represented by distinct features. In the traditional pattern of lovemaking, expressing love in public is considered ugly and shameful, far from chastity and even disrespectful, and romantic acts become an "extra-secret" act and are exiled to the social scene. Also, more obedient women are in fact submissive and a tool to meet the sexual needs of men. Romantic lovemaking is associated with romantic behaviors that are strongly expressed and appearance, appearance, beauty, mutual understanding are important, and sometimes one-sided sacrifices occur in this type of lovemaking pattern. Playful lovemaking is a clear manifestation of secrecy and dishonesty, and friendly lovemaking means the preference of friendship before marriage in the formation of lovemaking. Logical aspects such as job, morality and behavior of the individual and parents, being good and having inherited and cultural commonalities are important in realistic lovemaking. Erotic lovemaking emerges with the characteristics of lover focus on lover, sense of ownership over lover, and intense sexual need. Instead, sacrificing

love is characterized by self-sacrifice for one's spouse, enduring hardships and pain for the sake of one's spouse. Prioritizing the emotional satisfaction of spouses, expressing interest through receiving gifts, direct expression of love and affection and a sympathetic attitude in the absence of mutual interest and other issues, are the distinctive features of pure lovemaking with other patterns. Finally, liquid lovemaking implies its hobby, the importance of money, the formation of playfulness in relationships, extramarital sex experiences, and the formation of unstable virtual relationships have shaped the new pattern of lovemaking. Numerous emotional and sexual relationships with different people, the importance of money and material in relationships, temporary and casual friendships, the dominance of virtual relationships, the development of extramarital relationships and the performance of love as a playful phenomenon show the formation of relationships. The figure has somehow caused the fragmentation of lovemaking and the consequent fundamental consequences, including the transformation of the family as well as the transformation of the social situation.

Keywords: patterns of lovemaking, fragmentation of love, individualization, apostasy, diversity, evolution of lovemaking.

Bibliography

- Afari (Pir Nazar), J. (1997), "Transition through the Rock and Vortex: The Transformation of the Role of Men and Women in Twentieth Century Iran", **Iran Nameh**, No. 59: 365-388. (*In Persian*)
- Afary, J. (2009), **Sexual Politics in Modern Iran**, New York: Cambridge University Press. (*In Persian*)
- Ahmadi, E. et al., (2015), "The Impact of Facebook Social Network on Family Values in Tabriz High School", **Social Development Quarterly**, No. 4: 107-134. (*In Persian*)
- Alipoor, P., Zahedi Mazandarani, M., Maleki, A., & Javadi Yeganeh, M. (2017), "Analysis of Gender Justice Discourse in the Sixth Five-Year Plan for Economic, Cultural and Social Development of the Islamic Republic of Iran", **Social Studies and Research in Iran**, No. 2: 203-229. (*In Persian*)
- Azad Armaki, T. (2007), **Sociology of the Iranian Family**, Tehran: Samat. (*In Persian*)
- Bashiri Khatibi, B. et al., (2019), "Study of the Sociology of Youth Abstraction", **Quarterly Journal of Social Studies and Research in Iran**, No. 4: 879-906. (*In Persian*)

- Bashirieh, H. (1993), “Unification, Monotheism, Historical Dialectics and Issues of Political Development in Iran”, **Development Culture**, No. 17: 2-6. *(In Persian)*
- Bashirieh, H. (1995), “Sociology of Modernity”, **Journal of Criticism and Opinion**, No. 1: 136. *(in Persian)*
- Bastani, S. et al., (2011), “Consequences of Emotional Divorce and Coping Strategies”, **Family Research**, No. 26: 241-251. *(In Persian)*
- Bauman, S. (2015), **Liquid Love**, Translated by Erfan Sabeti, Tehran: Gognus Publishing. *(In Persian)*
- Bauman, Z. (2000), **Liquid Modernity**, Cambridg: Polity Press.
- Beck, U. (1992) “From Industrial Society to the Risk Society: Questions of Survival, Social Structure and Ecological Environment”, **Theory, Culture and Society**, No. 9: 97-123. *(In Persian)*
- Beck, U. (1994), “The Reinvention of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernization”, in U. Beck, A. Giddens, and S. Lash (Ed.), **Reflexive Modernization: Politics, Tradiyion and Aesthetics in the Modern Social Order**, (PP. 263-265), Combridge: Polity Press.
- Beck, U. (2009), **Society at Global Risk**, Translated by Mohammad Reza Mehdizadeh, Tehran: Kavir Publications. *(In Persian)*
- Beck, U., and Beck–Gernsheim, E. (1995), **The Normal Chaos of Love**. Cambridge: Polity Press.
- Behnam, J. (1978), **Family and Kinship in Iran**, Tehran: Kharazmi. *(In Persian)*
- Behnam, J. (2002), **Family, Education and Culture**, Translated by Sadegh Adineh and Ali Asadi, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance. *(In Persian)*
- Behnam, J. (2003), “Modernity, Modernization and Modernity”, **Book of the Month of Social Sciences**, No. 67 & 68: 8-17. *(In Persian)*
- Blaki, N. (1993), **Social Research Strategies**, Translated by Hashem Aghabigpour, Tehran: Sociologists Publications. *(In Persian)*
- Burnat, B. (2019), “Love Is a Physiological Motivation (Like Hunger, Thirst, Sleep or Sex)”, **Journal of Medical Hypotheses**, No. 129: 1-14.
- Castells, M. (1996), **Information Age: Economics, Society and Culture**, Translated by Hassan Chavoshian, Tehran: New Plan. *(In Persian)*
- Creswell, J. W. (1945), **Qualitative Dynamics and Research Design: A Choice between Five Approaches (Narrative Research, Phenomenology)**, Translated by Hassan Danaeifard and Hossein Kazemi, Tehran: Saffar Ishraqi. *(In Persian)*

- Dyer, D. (2005), **Psychology of Love (Interpersonal Relationships)**, Tehran: Ney Negar. *(In Persian)*
- Fakouhi, N. (2011), **Development and Applied Anthropology**, Tehran: Afkar. *(In Persian)*
- Farasatkah, M. (2019), **Qualitative Research Methodology in Social Sciences with Emphasis on "Based Theory" (Grounded Theory, GTM)**, Tehran: Agah Publishing. *(In Persian)*
- Flick, O. (2006), **An Introduction to Qualitative Research**, Translated by Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*
- Flora, W. (2010), **The Social History of Sexual Relations in Iran**, Translated by Mohsen Minoo Kherad, Sweden: Ferdowsi Publications. *(In Persian)*
- Foucault, M. (2004), **The Will to Know**, Translated by Niko Sarkhosh and Afshin Jahanideh, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*
- Foucault, M. (2011), **The History of Madness in the Classical Age**, Translated by Fatemeh Valiani, Tehran: Hermes Publishing. *(In Persian)*
- Ghasemi, M. (2009), "Sociology of Risk and Its Importance for Risky Society", **Quarterly Journal of Strategic Studies**, No. 12: 27-47. *(In Persian)*
- Giddens, A. (1984), **The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1990), **The Consequences of Modernity**, Translated by Mohsen Thalasi, Tehran: Markaz Publishing. *(In Persian)*
- Giddens, A. (1991), **Modernity and Personalization, Society and Personal Identity in the New Age**, Translated by Nasser Movafghian, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*
- Giddens, A. (1992), **The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies**. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Giddens, A. (2003), **Sociology**, Translated by Manouchehr Sabouri, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*
- Giddens, A., and Bardsal, K. (2003), **Sociology**, Translated by Hassan Chavoshian, Tehran: Ney Publishing. *(In Persian)*
- Goodarzi, M. (2015), "Women's Attitudes Towards Family Norms and Gender Awareness: An Analysis of the Findings of National Surveys", in **Report on the Social Status of Women in Iran**, (PP: 179-196), Tehran: Nashr-e Ney. *(In Persian)*
- Goode, W. J. (1959), "The Theoretical Importance of Love", **American Sociological Review**, No. 24: 38-47.

- Gordon, S. L. (1981), "The Sociology of Sentiments and Emotions", in M. Rosenberg and R. Turner (Ed.), **Psychology, Social Perspectives**, (PP. 340-354), New York: Basic Books.
- Haj Mohammadi, F., and Haj Mohammadi, S. (2017), "Ethical Effects of Using Cyberspace on Marital Bond and Children's Relationships in the Family", **Quarterly Journal of Ethics**, No. 28: 209-224. (*In Persian*)
- Illouz, E. (1997), **Consuming the Romantic Utopia: Love and the Cultural Contradictions of Capitalism**, London: University of California Press.
- Imani, M. (2012), "Causes of Emotional Divorce, Its Consequences and Methods of Dealing with It", **Payvand**, No. 393, 394 and 395: 21-27. (*In Persian*)
- Lee, J. A. (1973), **Colours of Love: An Exploration of the Ways of Loving**, Toronto: New Press.
- Najmabadi, A. (2005), **Women with Mustaches and Men without Beards: Gender and Sexual Anxieties of Iranian Modernity**, Berkeley and Los Angeles: University of California Press. (*In Persian*)
- National Registration Organization (2003-2005), **Statistical Yearbooks of the National Registration Organization**, Tehran: Bureau of Statistics and Demographic Information and Immigration.
- Paidar, P. (1995), **Women and the Political Process in Twentieth-Century Iran**, Cambridge: Cambridge University Press. (*In Persian*)
- Pakizegi, B. (1978), "Legal and Social Positions of Iranian Women", in L. Beck and N. Keddie (Ed.), **Women in the Muslim World** (PP.216-227), Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Parvin, S. et al., (2012), "Sociological Factors Affecting Emotional Divorce among Tehran Families", **Women Leadership Study**, No. 56: 119-153. (*In Persian*)
- Rabiee, A. (2001), **Sociology of Value Changes in Iran, A Look at Voters' Behavior on June 2, 1997**, Tehran: Culture and Thought. (*In Persian*)
- Rafipour, F. (2001), **Development and Conflict**, Tehran: Anteshar Co. (*In Persian*)
- Ritzer, G., and Goodman, J. (2011), **Modern Sociological Theory**, Translated by Khalil Mirzaei and Abbas Lotfizadeh, Tehran: Sociologists Publications. (*In Persian*)
- Roca, J., and Begonya, E. (2015), "Love and its Transformations", in B. Enguix and J. Roca, (Ed.) **Rethinking Romantic Love** (PP. 27-297), Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

- Seyed Saadati, F. (2013), “Protection of Privacy in Cyberspace Based on Islamic Norms”, **Journal of Cultural Strategy**, No. 23: 155-183. (*In Persian*)
- Sternberg, R. et al., (1988), **The Psychology of Love**, New Haven: Yale University Press.
- Strauss, A., and Carbin, J. (1990), **Fundamentals of Qualitative Research: Techniques and Stages of Production of Underlying Theory**, Translated by Ebrahim Afshar, Tehran: Ney Publishing. (*In Persian*).

مطالعه جامعه‌شناختی تحول الگوهای عشق‌ورزی در میان ساکنان متأهل شهر

اردبیل (۱۳۹۸)*

مرتضی فرجیان^۱

محمدجواد زاهدی مازندرانی^۲

امیر ملکی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۱۵

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۱۹

چکیده

مقاله حاضر به مطالعه تحول الگوهای عشق‌ورزی در روابط انسانی پرداخته است. تغییر در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در جامعه ایران در دهه‌های اخیر سبب شده است که تحول اساسی در الگوهای عشق‌ورزی افراد، حتی در صمیمی‌ترین شکل آن روی دهد. این پژوهش کیفی بوده و از روش نظریه داده‌بنیاد (گراندد تئوری) در آن استفاده شده است. شیوه گردآوری داده‌ها نیز مطالعه اسناد و مصاحبه‌های عمیق اکتشافی با ۴۱ نفر از افراد متأهل بود که روایت‌های آن‌ها در عشق‌ورزی تحلیل شد. روایی این پژوهش را مصاحبه‌شوندگان و سپس استادان متخصص بررسی و تأیید کردند. برای تحلیل داده‌ها از روش مقایسه مستمر طی مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. نتایج پژوهش براساس پنج محور که عامل اصلی تحول الگوی عشق‌ورزی هستند ارزیابی و در سه فرایند تحلیل شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد عوامل اشاعه مدرنیسم، توسعه فناوری، فردی شدن، سنت‌گریزی و بالارفتن میزان تحصیلات، همچنین عوامل مداخله‌گر تنوع‌طلبی و افزایش اوقات فراغت و شرایط زمینه‌ای شهرنشینی و گسترش فضای مجازی بر پدیده هسته‌ای تکه‌تکه شدن عشق و متعاقب آن بر دگرگونی کردارها و تحول عشق‌ورزی تأثیر گذاشته‌اند و سبب دگرگونی خانواده ایرانی و شکل‌گیری شکل‌های جدیدی از روابط شده‌اند. در فرایند پژوهش ۹ الگوی متفاوت عشق‌ورزی شناسایی شدند که عبارت‌اند از: عشق‌ورزی سنتی (پشت‌صحنه‌ای، مردسالارانه)، عشق‌ورزی رمانتیک، عشق‌ورزی دوستانه، عشق‌ورزی واقع‌گرایانه، عشق‌ورزی شهوانی، عشق‌ورزی فداکارانه، عشق‌ورزی ناب، عشق‌ورزی بازیگرانه و عشق‌ورزی سیال. **واژه‌های کلیدی:** الگوهای عشق‌ورزی، تحول عشق‌ورزی، تکه‌تکه شدن عشق، تنوع‌طلبی، سنت‌گریزی، فردی شدن.

* مقاله علمی - پژوهشی، مستخرج از رساله دکتری جامعه‌شناسی با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی تحول الگوهای عشق‌ورزی در میان ساکنان متأهل شهر اردبیل ۱۳۹۸»، مرکز تحصیلات تکمیلی دانشگاه پیام‌نور.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه پیام‌نور، farajian58@gmail.com

۲. استاد گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام‌نور، m_zahedi@pnu.ac.ir

۳. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام‌نور (نویسنده مسئول)، a_maleki@gmail.com

مقدمه و طرح مسئله

به نظر می‌رسد تغییرات فراوان در روابط عاشقانه میان افراد اتفاق افتاده است. شکل‌گیری آشوب‌ها و تنش‌های میان همسران، افزایش آمار طلاق و رواج روزافزون مفاهیمی مانند تفاهم، علاقه متقابل، طلاق عاطفی، خیانت، تعدد در روابط جنسی، عشق تفننی، روابط زودگذر و غیره حاکی از دگرگونی در الگوهای عشق‌ورزی است که کردارهای سنتی روابط عاشقانه را با چالش جدی مواجه کرده است. مطالعات متعدد نشان می‌دهد «با گسترش امکانات جدید ارتباطی، جامعه ایران به تدریج با امواج فزاینده‌ای از تغییرات ارزشی و هنجاری مواجه شده است» (رفیع‌پور، ۱۳۸۰؛ آزاد ارمکی، ۱۳۸۶؛ ساروخانی و صداقتی‌فر، ۱۳۸۸). دگرگونی اجتماعی بسیاری در تاریخ معاصر ایران از جمله جنبش مشروطه، رشد ناسیونالیسم، اجرای برنامه‌های نوسازی و هماهنگی با آن گسترش شهرنشینی، رشد روشنفکری و بالارفتن میزان تحصیلات، وقوع انقلاب اسلامی، رشد و گسترش فضاهای مجازی و اوقات فراغت در چند دهه اخیر تغییرات در سبک زندگی و به همراه آن دگرگونی را در زندگی اجتماعی ایجاد کردند. به نظر می‌رسد جلوه‌هایی از این تغییرات در ایفای کردارهای عاشقانه در میان نوجوانان و جوانان به میان‌سالان و سالمندان مدنظر است. علاوه بر دگرگونی‌های ساختاری، تغییرات اساسی در نگرش‌ها و ارزش‌های افراد شکل گرفته است. همان‌گونه که تحلیلی ثانویه از «داده‌های پیمایش‌های دهه ۱۳۸۰ و مقایسه با پیمایش پیش از انقلاب» نشان می‌دهد، افراد از «هنجارهای خانواده سنتی دور شده‌اند» و خود را در چارچوب ارزش‌های نوپدید تعریف می‌کنند (گودرزی، ۱۳۹۴: ۸۷-۱۷۹).

تلاش برای درک و تبیین این دگرگونی‌ها و همچنین تحولات صورت‌گرفته، ما را به مطالعه نظریه‌های مختلف اندیشمندان غربی هدایت می‌کند که به تبیین الگوهای عشق‌ورزی و تغییرات آن پرداخته‌اند. برخی از نتایج بالینی، اجتماعی، فرهنگی و علمی بالقوه، عشق را به منزله یک انگیزه مدنظر قرار می‌دهند (بورنات، ۲۰۱۹: ۱)، اما جامعه‌شناسان نگرش متفاوتی درباره عشق ارائه داده‌اند: نظریه عشق سیال (زیگموند باومن)، آشوب طبیعی عشق (اولریش بک و بک گرنسهایم)، عشق همچون شور (نیکلاس لومان)، ستایش عشق (آلن بدیو) و سنخ‌بندی‌های جان لی و استرنبرگ، تلاش‌هایی برای تبیین الگوهای عشق‌ورزی در جامعه‌های مختلف بوده و نشان‌دهنده تحولات اساسی در الگوها و شیوه‌های عشق‌ورزی در این جوامع است. اگرچه

نمی‌توان استدلال کرد که الگوهای مطرح‌شده از سوی نظریه‌پردازان مذکور در جامعه ما وجود دارد، اما مشاهدات روزمره نشان‌دهنده شکل‌گیری شکل‌های جدیدی از روابط عاشقانه در میان افراد مشاهده می‌شود. به تعبیر روکا و بگونیا «در میان اکثر مردم دو پیش‌فرض درباره عشق وجود دارد. اول اینکه احساس عشق جهانی و فرازمانی است و به همین دلیل از جایی به جایی دیگر چندان تفاوت نمی‌کند. دوم آنکه عشق به صمیمی‌ترین و خصوصی‌ترین دنیای افراد تعلق دارد و بررسی علمی، از دیدگاه پوزیتیویستی این جهان تقریباً غیرممکن است» (روکا و بگونیا، ۲۰۱۵: ۱). درباره پیش‌فرض اول می‌توان گفت، الگوهای متفاوتی از عشق‌ورزی در نقاط مختلفی از جهان و همچنین تغییرات و تنوعات الگوهای مختلف عشق‌ورزی در دنیای امروزی این مسئله را با چالش جدی مواجه می‌کند. همچنین امروزه صمیمی‌ترین رابطه‌ها و پنهان‌ترین و خصوصی‌ترین عشق‌ورزی‌ها که زمانی برای انسان‌ها تابو و شاید گناهی نابخشودنی بود، در بسیاری از جوامع به صورت آشکار ابراز می‌شود که این موضوع نیز پیش‌فرض دوم را تا حدودی ناموجه می‌کند؛ بنابراین با وجود تفاوت‌های اساسی جوامع در کردارهای عاشقانه، لزوم توجه به مطالعات جهانی و همچنین پژوهش‌های جدی در جامعه ما در این باره نیاز است.

با دقت به شرایط جامعه ما به‌نظر می‌رسد کنش جنسی ساده قدیم و همچنین رفتارهای سنتی و شیوه‌های حاکم قدیمی، ثبات خود را حفظ نکرده‌اند. در این میان، شیوه‌های متفاوتی از عشق‌ورزی شکل گرفته است که گاه حتی متضاد با کردارهای سنتی گذشته است. به تعبیر دیگر امروزه نمی‌توان حکمی کلی برای چپستی خانواده، ازدواج، سکسوالیته یا عشق صادر کرد. از یک سو، تحولات اجتماعی اساسی، به‌ویژه در روابط جنسی، قانون، تحصیلات و همچنین در عرصه نگرش‌ها شکل گرفته است و از سوی دیگر، آمیزه نگرش‌های جدید و شرایط قدیم موجب احساساتی دوگانه است که ترکیبی از شرایط نوین اجتماعی و نگرش‌های سنتی مقاومت‌کننده هستند. حس‌هایی که از یک سو، خواستار ثبات و پایایی در روابط و کردارهای عاشقانه است (نگرشی که در آن محدودیت‌های اجتماعی سنتی اصلی‌ترین نقش را ایفا می‌کند) و از سوی دیگر حس‌هایی که بی‌ثباتی و تعدد در روابط و همچنین شیوه‌های متفاوتی از کردارهای سنتی را در روابط میان افراد رقم می‌زند.

در تاریخ کشور نیز برخی منابع تاریخی حاکی از دگرگونی در شیوه‌های ازدواج است: «از

ازدواج با نزدیکان گرفته که در بین بلندپایگان هخامنشی و ساسانی رواج داشته است تا دوره بعد از اسلام که شیوه‌های متفاوتی ازدواج (از جمله چند زنی) شکل گرفته است» (فلور، ۱۳۸۸: ۱۹)، اما آنچه باید به آن توجه کرد، شکل‌گیری کردارهای متفاوت از عشق‌ورزی و همچنین تحولات الگوهای عشق‌ورزی در جامعه معاصر ایران است. بحث‌ها در فضاهای مجازی و مطبوعات غیررسمی در این زمینه، آمارهای افزایش سن ازدواج و افزایش نرخ طلاق در ایران، که بسیاری از آن‌ها به دلیل تفاهم‌نداشتن و مشکلات در روابط صمیمی و جنسی رخ می‌دهد (حدود ۴۸ درصد) و همچنین ظهور مفاهیم و پدیده‌هایی مانند «زندگی‌های زیستی» و «طلاق عاطفی» (باستانی و همکاران، ۱۳۹۰؛ پروین و همکاران، ۱۳۹۱؛ ایمانی، ۱۳۹۱)، از چنین دگرگونی‌هایی حکایت می‌کنند. به نظر می‌رسد دگرگونی‌هایی این‌چنینی را می‌توان نتیجه تغییراتی در شیوه‌های عشق‌ورزی و تحولات اساسی در نگرش‌هایی در شکل‌گیری مفاهیمی مانند شریک زندگی، تفاهم، علاقه متقابل، انتخاب آزادانه و غیره دانست. همچنان که گیدنز (۱۳۸۶) بیان می‌کند، مسئله فقط ظهور شکل‌های جدید زندگی جنسی نیست، بلکه «توقعات و انتظارات مردم از روابط و مناسبات خویش با همکاران» نیز به همان اندازه تغییر کرده است.

مطالعات متعدد در کشور (رفیع‌پور، ۱۳۷۶؛ ربیعی، ۱۳۸۰؛ فکوهی، ۱۳۹۰) حاکی از تغییرات ساختاری و ارزشی تأمل‌برانگیزی از روابط بین‌فردی است؛ تغییراتی که امروزه در قالب نشانه‌های فردی شدن آشکار می‌شوند. به این ترتیب که در ایران، از هر چهار ازدواج یک مورد به طلاق منجر می‌شود و در شهرهای بزرگی چون تهران این رقم سه به یک است؛ درحالی‌که برخی از پژوهشگران طلاق عاطفی را یکی از مهم‌ترین معضلات خانواده‌های ایرانی می‌دانند. در کنار آن افزایش سن ازدواج برای مردان به مرز ۲۸ سال و برای زنان به ۲۵ سال افزایش یافته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۳: سازمان ثبت‌احوال کشور، ۱۳۹۳). یافته‌های برخی پژوهشگران (حاج‌محمدی و حاج‌محمدی، ۱۳۹۶؛ سیدسعادت، ۱۳۹۲؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۴) نشان می‌دهد، رسانه‌ها و به‌ویژه گسترش امکانات فضای مجازی، تأثیر بسزایی بر روابط عاشقانه همسران داشته است؛ از جمله ایجاد بی‌اعتمادی میان زوجین، دروغ‌گویی، افزایش فاصله عاطفی و روحی زوجین، هنجارشکنی اخلاقی، ترویج عشق‌های مجازی، بی‌توجهی به مسئولیت‌ها و افزایش روابط فرازناشویی. استفاده گسترده و روزمره از رسانه و به‌ویژه فضای مجازی، تغییرات ساختاری و

ارزشی در روابط بین‌فردی و فردی‌شدن افزایش سن ازدواج مسائلی را در روابط و کردارهای عاشقانه همسران شکل می‌دهد که مطالعه علمی این قضیه را بیش‌ازپیش اجتناب‌ناپذیر می‌کند. بنابراین پژوهش کیفی حاضر به دنبال تبیین جامعه‌شناختی تحول الگوهای عشق‌ورزی در میان افراد متأهل ساکن در شهر اردبیل است. عوامل زیر ما را به مطالعه موضوع مورد نظر در میان متأهلان اردبیل سوق داد: تجربه زیسته نگارنده در میان افراد متأهل ساکن شهر اردبیل، توجه به این باورها که عشق بعد از ازدواج کم‌رنگ‌تر می‌شود و نقطه پایان شوق‌های به‌ظاهر بی‌پایان نقطه به‌هم‌رسیدن است که می‌توان این مسئله را با مشاهده و پرس‌وجوی ساده میان زوجین قبل از ازدواج مشاهده کرد. همچنین شرایط ارزشی و هنجاری حاکم بر فرهنگ شهر اردبیل، عشق‌ورزی قبل از ازدواج را بر نمی‌تابد و روابط عاشقانه مجردها را تابویی نابخشودنی می‌داند، همین مسئله پژوهش موضوع را در میان افراد مجرد با مشکل مواجه می‌کند؛ بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سؤالات است که تفاوت‌های اصلی الگوهای عشق‌ورزی کدام‌اند، چه تفاوت‌هایی بین الگوهای عشق‌ورزی گذشته و اکنون وجود دارد، توقعات گروه‌های جوان‌تر از عشق و ماهیت آن چیست، آیا اکنون الگوهای عشق‌ورزی سستی کاملاً دگرگون شده‌اند یا هنوز نشانه‌ها و آثار خود را دارند، ابعاد مختلف الگوهای عشق‌ورزی تحول‌یافته در گروه‌های مختلف اجتماعی چگونه هستند، چه عواملی بر تحول الگوهای عشق‌ورزی تأثیرگذار بوده‌اند، در فرایند تغییر الگوهای عشق‌ورزی آیا تغییر به‌سوی ثبات و پایداری الگوهاست یا به‌طرف سیالیت و سؤال اساسی پژوهش این است که «الگوهای عشق‌ورزی در دهه‌های گذشته چگونه تحول یافته‌اند؟»

چارچوب نظری و مفهومی (حساسیت نظری)

مسیر کاری «جی‌تی‌ام» منبعث از داده است تا منبعث از نظریه. به‌جای اینکه از نظریه خاصی آغاز کنیم، تکیه‌گاه ما در اینجا داده‌های موجود متعلق به یک موقعیت خاص است (فراستخواه، ۱۳۹۸: ۱۲۵). با این حال قرار نیست پژوهشگر «نظریه برپایه» از نظریه پاک بی‌خبر باشد، متون و منابع را مرور نکند، پس‌زمینه نظری موضوع پژوهش خود را نداند و مستقیم به سراغ داده‌ها برود؛ در این صورت چه تفاوتی با دیگر مردمان غیرحرفه‌ای خواهد داشت (همان: ۲۷)؛ بنابراین در اینجا مروری کوتاه بر زمینه نظری جامعه‌شناسان و نظریه‌پردازان اجتماعی داریم که سعی کرده‌اند

نظریه‌های متفاوتی را برای تبیین الگوهای عشق‌ورزی ارائه کنند. برخی نظریه‌پردازان عناصر اصلی تبیین و تحلیل عشق‌ورزی را بنیان‌های اجتماعی-اقتصادی، مدرنیت، فرایند صنعتی‌شدن و سرمایه‌داری (ایلوز، ۱۹۹۷)، سنت‌زدایی (بک گرنسهایم، ۱۹۹۵)، فناوری ارتباطی (کاستلز) (لطفی‌زاده، ۱۳۹۷: ۲۳۳) می‌دانند. زیگموند باومن در کتاب *عشق سیال*^۱ خود اشاره می‌کند که «نوعی ناپایداری در روابط دیده می‌شود» (باومن، ۱۳۸۴). او روابط و پیوندهای انسانی و به‌طور خاص مسئله عشق را در فضای «مدرنیته سیال»^۲ بررسی می‌کند. همچنین در پی درک و تشریح ناپایداری‌های عواطف و روابط انسانی و احساس ناامنی و نگرانی ناشی از این ناپایداری‌هاست و به‌نوعی قمار از عشق را به‌تصویر می‌کشد. حتی در ابتدای کتاب عشق را به مرگ تشبیه می‌کند (باومن، ۱۳۸۴: ۲۱). وی با کاربرد مفهوم مدرنیته سیال استدلال می‌کند که در مدرنیته متأخر به‌جای فرایندی مشخص و یکدست، فرایندی سیال از مدرنیته جاری است: «برخلاف شکل‌های جامد، شکل‌های مایع و سیال، زمانی که زیر فشاری از بیرون قرار می‌گیرند، نمی‌توانند سیمای خود را حفظ کنند؛ حتی اگر این فشار، فشار کوچکی نباشد؛ زیرا پیوندهای میان اجزای این شکل‌ها، بسیار سست است و نمی‌تواند مقاومت کنند» (باومن، ۲۰۱۵: ۱۳۰). باومن می‌گوید: «ساکنان جامعه سیال مدرن، فاقد هرگونه پیوند ناگسستنی و همیشگی هستند و بنابراین باید هرگونه پیوندی را با کوشش خود و کمک مهارت‌ها و صرف وقت و نیروی خود بیافرینند. آن‌ها فقط به این نیاز دارند که پیوندهای سستی با یکدیگر داشته باشند» (باومن، ۲۰۰۳: ۹-۱). بک و گرانسهایم (۱۹۹۲-۱۹۹۵) استدلال می‌کنند که افراد در جامعه معاصر غربی در دوره‌ای درحال‌گذار زندگی می‌کنند که در آن، جامعه صنعتی در حال تبدیل به جامعه بیم‌زده است. در این دوره گذار، تولید ثروت، ملازم بیم‌هایی است که به‌منزله پیامد مدرنیزاسیون در حال گسترش‌اند. بک جامعه مخاطره‌آمیز را طی فرایند ظهور مدرنیته اول و دوم مدنظر قرار می‌دهد و دهه ۱۹۷۰ را دوره ظهور مدرنیته دوم می‌داند. «علاوه بر مفهوم مخاطره‌آمیز، بک مفاهیم «فردی‌شدن»^۳، «جهانی‌شدن»^۴، «جهان وطنی شدن»^۱ و «مدرنیته دوم»^۲ را مورد بررسی قرار

-
1. Liquid Love
 2. Liquid Modernity
 3. Individualization
 4. Globalization

می‌دهد» (ریتزر، ۲۰۰۵: ۴۱). به‌زعم بک، جامعه مخاطره‌آمیز متأثر از سه جریان کلیدی توزیع مجدد ثروت و مخاطره، فردیت‌یابی و استانداردزدایی از کار شکل می‌گیرد که ادامه فرایندهای آغازین مدرنیته و تعمیق آن‌ها هستند (قاسمی، ۱۳۸۸: ۳۵).

گیدنز می‌گوید: «دنیای متجدد به‌طرز عمیقی در قلب هویت و احساسات شخصی نیز نفوذ می‌کند» (گیدنز، ۱۳۸۵: ۳۰). از نگاه وی: «در حوزه زندگی شخصی، هرچه جامعه پاساستی توسعه بیشتری می‌یابد، حرکت به‌سوی آنچه می‌توان آن را «رابطه ناب»^۳ در روابط جنسی، زناشویی و خانواده نامید، سرعت بیشتری می‌گیرد» (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۸۹). گیدنز در «تحول صمیمیت» (۱۹۹۲)، بر تحول مفهوم عشق در غرب تأکید می‌کند و صورت‌بندی عامی از آن به‌دست می‌دهد. مسیر این دگرگونی را از «عشق شورانگیز (عشق شهوانی)»^۴ به «عشق رمانتیک»^۵ و به «عشق هم‌آمیزانه»^۶ ترسیم می‌کند که به «رابطه ناب» ختم می‌شود. گیدنز درحالی‌که عشق شهوانی را پدیده‌ای کم‌ویش جهانی می‌انگارد، عشق رمانتیک را از اختصاصات فرهنگی می‌داند که در اروپای قرن‌های ۱۸ و ۱۹ ظهور کرده است (گیدنز، ۱۹۹۲: ۳۸). گود (۱۹۵۹) می‌گوید: عشق می‌تواند برنامه بزرگ‌ترها برای اتحاد طبقاتی، تبارگرایی و تقسیم ارث خانوادگی را برهم بزند یا پیوندی میان طبقه بالا و پایین ایجاد کند که سبب سرافکنندگی طبقه بالا شود (گود، ۱۹۵۹). از نظر فوکو عشق مانند یک امر انسانی برساخته‌ای اجتماعی و سامانه‌ای تاریخی است (فوکو، ۱۳۸۳: ۱۲۳). به تعبیر او، الگوی سالم عشق‌ورزی و مهارت‌های عشق‌ورزی الگوی «عاشق ماهر» را برمی‌سازد و مقوله بهنجار عشق را توصیه می‌کند. همچنین الگوی بهنجار/ نابهنجار عاشق سالم و عاشق بیمار را در روان‌شناسی برمی‌سازد (فوکو، ۱۳۹۰؛ ۱۳۸۳).

استرنبرگ بیان می‌کند، برای تجربه عشق کامل، یعنی آنچه تمام اوصاف عشق را دربرداشته باشد، باید دارای سه مؤلفه صمیمیت، تعهد و شهوت باشد. صمیمیت شامل احساس نزدیکی و اشتراک احساسات است. شهوت جزئی انگیزشی و شامل جاذبه جنسی و احساس شاعرانه شور و هیجان و شهوت است و تعهد جزء شناختی و بازتابی است، از نیت شخص خبر

1. Cosmopolitanization
2. Second Modernity
3. Pure Relationship
4. Passion Love
5. Romantic Love
6. Confluent Love

می‌دهد و از پایداربودن رابطه حکایت دارد (استرنبرگ و همکاران، ۱۹۸۸: ۲۵۱). همچنین جان لی در دهه ۱۹۷۰ براساس یک پژوهش جامعه‌شناختی در آمریکا، کانادا و بریتانیا، شش نوع عشق را از هم تفکیک می‌کند که شامل اروس (عشق جنسی یا رمانتیک)، لودوس (عشق زودگذر یا تفریحی)، استورج (عشق رفاقتی یا دوستانه)، پراگما (منطقی یا عملی)، مانیا (تملک‌گرایانه یا وابسته) و آگاپه (عشق بشردوستانه و ایثارگرایانه) است (دایر، ۱۳۸۴: ۴۰).

روش پژوهش

در این پژوهش، به روش کیفی گراند تئوری، به تبیین جامعه‌شناسی تحول عشق‌ورزی پرداخته شده است. این روش به سه شیوه اجرا می‌شود: شیوه سیستماتیک، شیوه نوحاسته و شیوه سازگار که در این پژوهش از شیوه سیستماتیک استفاده شده است. در این روش، پژوهشگر در خلال ملاقات مکرر «در میدان» به گردآوری داده‌های مصاحبه‌ای برای اشباع طبقه‌ها (پیداکردن اطلاعاتی برای افزودن به این طبقه‌ها تا جایی که دیگر هیچ طبقه جدیدی پیدا نشود) اقدام می‌کند (کرسول، ۱۳۹۱: ۸۷). در این پژوهش، به دلیل نوع آن و شیوه تحلیل، از مصاحبه روایی^۱ استفاده شد؛ یعنی مصاحبه‌ای که افراد طی آن سرگذشت خود را در یک داستان به هم پیوسته بازگو می‌کنند (هرمانس^۲، ۱۹۹۵: ۱۸۳ به نقل از فلیک، ۱۳۸۷: ۱۹۳). جامعه مورد بررسی این پژوهش افراد متأهل ساکن در شهر اردبیل بودند. با توجه به کیفی بودن پژوهش حجم نمونه از قبل تعیین نشد، بلکه در فرایند جمع‌آوری اطلاعات با رسیدن به درجه اشباع مشخص شد (استراوس و کربین، ۱۳۹۲: ۱۶۵). با توجه به استفاده از روش نظریه‌پردازی زمینه‌ای، در این پژوهش از نمونه‌گیری نظری استفاده شد. نمونه‌گیری در این روش، طی فرایند گردآوری و تفسیر داده‌ها انجام می‌پذیرد و همچنین انتخاب افراد، گروه‌ها و موردها براساس مرتبطبودن موردها با پژوهش و نه نمایابودن آن‌ها انجام می‌گیرد. «برخلاف رهیافت قیاسی که به نظریه کلی و تعداد نمونه آماری ازپیش تعیین‌شده شکل می‌گیرد، این فرایند با مشاهده و بدون تشخیص نمونه آغاز می‌شود» (بشیری خطیبی، ۱۳۹۹: ۸۹۴) به عبارت دیگر، نمونه‌گیری بر مبنای میزان روشنایی بخشی برای نظریه درحال‌تدوین صورت می‌گیرد و

1. Narrative Interviewing
2. Hermanns

زمانی به پایان می‌رسد که به اشباع نظری رسیده باشیم (فلیک، ۱۳۸۸: ۱۳۸ و ۱۴۱). مصاحبه کیفی عمیق از نوع روایی برای شناسایی و مشخص کردن الگوهای عشق‌ورزی با ۴۱ نفر از افراد متأهل ساکن شهر اردبیل انجام گرفت. برای گردآوری اطلاعات از همکاری پژوهشگر زن برای زنان و پژوهشگر مرد برای مردان استفاده شد. همچنین به دلیل لزوم ضبط صدای مصاحبه‌شوندگان سعی شد رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان جلب شود و برای برخی که احساس امنیت نمی‌کردند، از یادداشت برداری هم‌زمان در طول مصاحبه استفاده شد. در زمانی که احساس شد دیگر داده جدیدی در ارتباط با مقوله‌های پرورش یافته یا داده‌های مهم دیگری که بتوانند مقوله مستقلی را تشکیل دهند، به دست نمی‌آید، به اشباع نظری رسیدیم.

اعتباریابی در این پژوهش براساس سه ملاک رایج اعتباریابی انجام گرفت: ۱. باید یافته‌ها، قابل اعتماد و معتبر باشند، ۲. پژوهشگر باید روند فعالیت‌های پژوهشی خود را به گونه‌ای توضیح دهد که معلوم شود با چه شواهدی و چگونه به استنتاج مقوله و مقولات دیگر نائل آمده است، ۳. پژوهشگر باید ارتباط منظم میان مقولات و یکپارچه‌سازی آن‌ها و چگونگی اکتشاف شبکه معنایی و مدل نظری و سازگاری آن با خود جهان اجتماعی مورد پژوهش را به صورت رضایت‌بخش توضیح دهد. در این مطالعه، یافته‌های پژوهش به مشارکت‌کنندگان ارائه شد. آن‌ها نیز متن نظریه را مطالعه و دیدگاه‌های خود را بیان کردند؛ بنابراین داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته اعتبار و اعتماد لازم را خواهد داشت. همچنین همه مراحل شواهد و استنتاج مقوله‌ها به صورت منظم توضیح داده و مشخص شد، مقولات از دروم داده‌های پژوهش به دست آمده‌اند. همچنین این پژوهش را استادان مطالعه و بازبینی کردند و مواردی را برای اصلاح یا تغییر نظریه بیان کردند تا به صورت منظم ارتباط میان مقوله‌ها و چگونگی اکتشاف شبکه معنایی و مدل نظری و سازگاری آن با جهان اجتماعی مورد پژوهش قابل قبول باشد.

تحلیل یافته‌های پژوهش

برای تحلیل مصاحبه کیفی از رویکرد نظریه داده‌بنیاد^۱ استفاده شد. این رویکرد شامل سه گام اساسی است:

گام اول: کدگذاری باز

در جدول ۱، کدگذاری باز از سه قسمت تشکیل شده است که عبارت‌اند از: گزاره‌ها یا روایت‌ها، کدها که به ترتیب IN (مصاحبه عمیق اکتشافی نیمه‌ساختمند)، دو حرف F/M (M کد مرد و F کد زن است)، حروف قسمت سوم دو حرف اول شغل مشارکت‌کنندگان، حروف قسمت چهارم دو حرف یا سه حرف اول شغل فرد و عدد آخر کدها نشان‌دهنده سن مشارکت‌کنندگان است. قسمت سوم جدول نیز به مقوله‌های انتزاع شده از گزاره‌ها اشاره دارد. همچنین اعداد داخل پرانتز مقابل مقوله‌ها نشان‌دهنده میزان بسامد و تکرار مقوله‌هاست. منبع اصلی یافته‌ها در این پژوهش مطالعه اسناد و مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته است که از مصاحبه با ۴۱ نفر از مشارکت‌کنندگان به دست آمده است:

جدول ۱. کدگذاری باز (فهرست گزاره‌های مصاحبه با مشارکت‌کنندگان)

ردیف	گزاره	کدها	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۱	ما وقتی در جمع خانواده بودیم و پیش بزرگ‌ترها، نزدیک هم نمی‌نشستیم و وقتی لازم می‌شد با هم صحبت کنیم یا شوهرم مرا مورد خطاب بده، ضمیر «او»، «ممیشین قیزی» (دختر محمد)، «اُو آدامی» (آدم خانه) یا «عسگرین آناسی» (مادر عسگر) صدام می‌کرد.	IN-F-BI-KH-60	حاکمیت شرم و حیا (۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۹، ۲۰، ۲۴، ۲۹)
۲	پدر و مادرم برای ما یک پرده از وسط اتاق کشیده بودن و موقع خواب ما منتظر می‌موندم تا همه بخوابن، بعد می‌رفتم پشت پرده با هم می‌خوابیدیم و وقتی هم رابطه زناشویی داشتیم باید در سکوت کامل صورت می‌گرفت.	IN-M-EB-AZ-56	مخفیانه بودن روابط (۱، ۲، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۲۴، ۲۹)
۳	من به صاحبم، فرزندانم، به نماز و به خونه تمیز کردن عشق دارم. حاج آقا هرچی بگه من انجام می‌دم. پدر و مادرم تصمیم گرفتن منوشوهر بدن. هر موقع چیزی از من خواسته من هم انجام دادم. حتی هر موقع اون خواسته با من نزدیکی کنه، من همیشه مطیع بودم و نه نگفتم.	IN-F-BI-KH-60	اطاعت زنان از نظام مردسالاری در عشق‌ورزی (۱۱، ۱۰، ۱۹، ۲۴، ۲۰)
۴	پدر و مادرش اجازه دادن با هم بیرون بریم و صحبت کنیم. بعد از اون ارتباط ما شروع شد و رابطه عاشقانه ما شکل گرفت. من اولین بار که اونو دیدم، عاشق چهره و اندامش شدم. واقعاً وقتی به چشم‌هاش نگاه کردم، دلم لرزید.	IN-M-FO-KAR-35	کنش متقابل فعالانه در عشق‌ورزی (۴، ۵، ۷، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۸، ۲۳، ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴)
۵	در اینستاگرام نزدیک ۲۰ هزار فالوور دارم. حدود ۹۹ درصد آن‌ها در خصوصی پیشنهاد دوستی می‌دن. من فقط کسانی رو جواب می‌دم که حس کنم ازشون به من منفعتی می‌رسه. بعضی‌هاشون که برام شارژ می‌خرن. تو فضای مجازی حتی سکسی هم صحبت می‌کنم؛ طوری که به صورت مجازی ارضا می‌شن. الانم دارم از شوهرم طلاق می‌گیرم و این جوری راحت‌ترم.	IN.F-DA-BI-20	ناپایداری در روابط (۲۲، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۶)

ادامه جدول ۱. کدگذاری باز (فهرست گزاره‌های مصاحبه با مشارکت کنندگان)

ردیف	گزاره	کدها	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۶	الان علاوه بر نامزدم با سه نفر در ارتباط هستم و معمولاً همدیگه رو از نزدیک می‌بینیم.	IN-M-DA-BI-21	تعدد در روابط (۳۲، ۱۵، ۱۲، ۳۳، ۳۷، ۳۶)
۷	اخلاقم طوریه که با هر بهانه‌ای یه گل برای همسرم می‌گیرم و در روزهای تولدش یا سالگرد ازدواجمان یه مراسم کوچیک که همراه خانواده‌هامون باشه می‌گیریم. سر موضوعات مختلف اگر اختلافی داشته باشیم، سعی می‌کنیم با حرف‌زدن حلش کنیم.	IN-F-LI-KAR-24	دموکراتیزه‌شدن روابط (۲۳، ۲۶، ۴، ۱۸، ۳۱، ۳۰، ۲۷)
۸	از نامزدی، ما با هم حتی بازی هم می‌کردیم، اما بعد نامزدی دیدار ما رو قدغن کردن. من وقتی دلم می‌خواست می‌رفتم به پنجره اونا که به‌طرف کوچه بود سنگ کوچیک می‌زدم تا بیاد دم پنجره و با هم صحبت کنیم. گاهی هم می‌رفتم می‌نشستم جلوی پنجره‌شون و ترانه (پنجره دن داش گلیر) می‌خواندم.	IN-F-BI-KH-62	کنترل شدید در عشق‌ورزی و شکل‌گیری روابط مخفیانه (۱، ۲، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۲۴، ۲۹)
۹	مادرشوهرم همیشه منو نصیحت می‌کرد که (گلین) عروس باید حجب و حیا داشته باشه، در جمع نباید با شوهرش دست بده، نباید سر سفره با هم غذا بخورن، نباید به اسم همدیگه رو صدا بزنین. من حتی با پدرشوهرم هم به‌صورت کلامی صحبت نمی‌کردم و معمولاً یاشماق ^۱ رو می‌کشیدم و با ایما و اشاره صحبت می‌کردم.	IN-F-BI-KH-48	هنجارهای مستحکم در عشق‌ورزی علنی (۱، ۲، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۲۴، ۲۹)
۱۰	ما در ارسال اطلاعات نظامی، اطلاعات رو به سه قسمت عمده در محرمانه‌بودن تقسیم می‌کردیم: «محرمانه»، «خیلی محرمانه» و «فوق محرمانه». اگر بخوام رابطه با زنم رو توصیف کنم، در حد «فوق محرمانه» بود. اگر زمان و جای خلوتی پیدا می‌کردیم، معمولاً این من بودم که با خجالت پیش قدم می‌شدم.	IN-M-DI-BAZ-50	فوق محرمانه بودن عشق‌ورزی (۱، ۲، ۶، ۱۱)
۱۱	وقتی پدرم منو شوهرم داد، خیلی ناراحت بودم که قرار بود از خانوادهم جدا بشم. مادرم پیشم اومد و گفت که «بالا قیز اوزگه مالیدی، بیرگون گنتمه لیدی» (دختر مال مردمه و یه روزی رفتی).	IN-F-EB-KH-47	نگرش کالایی به زن به‌عنوان مالی برای مرد (۵، ۱۱، ۱۹، ۲۴)
۱۲	یه ضرب‌المثل است همیشه می‌گیم «قیزی وئرمه دول دلیه/ دوه سی گئندر دلی سی قار» (دخترت رو نده به دیوانه‌ای که شتر دارد/ شترش می‌رود دیوانگی‌اش می‌ماند)، اما اجازه ندادیم که با هم صحبت کنند. گفتیم بعد اینکه دادیم، دخترمون مال شماست. دیگه هرچی می‌خواید صحبت کنید و به دخترمونم گفتیم که کاملاً مطیع شوهرش باشه و از حرفش تخطی نکنه.	IN-F-BI-KHI-48	اطاعت بی‌چون و چرا از مرد (۱، ۲، ۶، ۳، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۴، ۲۹)

۱. زنان ترک روسری خود را تا بالای بینی خود می‌کشیدند؛ به‌صورتی که دهان و صورتشان پوشیده بود و فقط چشمشان دیده می‌شد. به این حالت یاشماق می‌گویند.

ادامه جدول ۱. کدگذاری باز (فهرست گزاره‌های مصاحبه با مشارکت کنندگان)

ردیف	گزاره	کدها	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۱۳	من اولین بار که دیدمش عاشق قیافه و اندامش شدم. واقعاً وقتی به چشم‌هایم نگاه کردم دلم لرزید. واقعاً با ایده‌آل‌های من منطبق بود و این رو خودش هم می‌دونست. ما در حین ارتباط اصلاً هیچ رابطه جنسی نداشتیم؛ فقط دست همو گرفتیم و لمس کردیم. الانم عاشقش هستم و هر روز میام جلوی خونه‌شون که یک پارکه، می‌شینم و منتظر می‌مونم که اگر بیرون اومد، ببینمش.	IN-M-FOG-KAR-35	اهمیت یافتن ظاهر و زیبایی و فدا شدن (۲۸، ۲۵، ۳۱، ۳۵، ۹، ۴)
۱۴	ما از لحاظ قیافه و اندام و شکل ظاهری خیلی به هم می‌خوریم و من واقعاً عاشقش بودم. اومد مغازه یه نامه به من داد و رفت. نامه رو خوندم و دیدم که قسمتی از خون دستش رو روی نامه ریخته و نوشته که آگه با تو ازدواج نکنم، خودکشی می‌کنم.	IN-M-RA-AZ-45	شدت ابراز احساس (۴۸)
۱۵	ما در دانشگاه عاشق هم شدیم. البته عشقمون چشم‌پسته و بی‌منطق نبود. عشقی بود که بیشتر دوست داشتن بود. عشق ما به ازدواج منجر شد. تا به امروز همه چیز بینمون خیلی خوب پیش رفته. حس می‌کنم با هم انطباق داریم؛ هم از نظر اخلاق، هم از نظر قیافه. من الان حامله هستم و حس می‌کنم با درک متقابلی که داریم، می‌تونیم در آینده فرزندمون رو به بهترین شکل تربیت کنیم.	IN-F-LI-KAR-37	عاشق شدن و درک متقابل (۲۷، ۳۱، ۱۸، ۴، ۲۶، ۲۳، ۵)
۱۶	دوستی‌ای بینمون شکل گرفت که دو سال طول کشید. بعد از دو سال همسرم از من خواستگاری کرد. به نظر من عشقی که بین من و همسرم شکل گرفت، چون منشأ اون دوستی درازمدت‌مون بود، برامون رضایت‌بخشه و احساس می‌کنم در بیان خواسته‌هام با همسرم خیلی راحتیم؛ چون ما یه دوستی عمیق هم داشتیم.	IN-F-LI-KAR-26	شکل‌گیری دوستی، ازدواج و احساس رضایت (۳۹، ۴۱)
۱۷	حدوداً یک سال تلفنی در ارتباط بودیم و گاهی همدیگه رو جاهای مختلف می‌دیدیم. وضعیت مالی همسرم خیلی خوب بود و همیشه به من می‌گفت برای من مهم اینه که کسی که باهاش ازدواج می‌کنم، باهاش دوست باشم و بتونم بشناسمش.	IN-F-LI-KAR-31	روابط دوستانه، اهمیت دوستی در شکل‌گیری ازدواج (۳۹، ۴۱)
۱۸	برعکس ازدواج قبلی، برای خودم معیارهایی داشتم که باعث شد در ازدواج دوم موفق باشم. از معیارهای اصلیم این بود که همسرم چه از لحاظ فرهنگی و چه از لحاظ اجتماعی با خانواده من انطباق داشته باشه. نحوه برخورد و منش اون با خانواده و حتی نحوه برخورد خانواده اون با خانواده‌ام برای من خیلی مهم بود. اینکه اون شغل منو که آزاد بود قبول داشته باشه.	IN-M-KA-AZ-29	اهمیت یافتن معیارهای فرهنگی، اجتماعی، شغل و نحوه برخورد با خانواده (۳۹، ۴۰)
۱۹	رفتار، اخلاق، مادیات و مدرک دانشگاهی برام اهمیت داشت و چون با ایده‌آل‌های من سازگار بود، ازدواج باهاش رو قبول کردم.	IN-F-LI-KH-26	اهمیت اخلاق، رفتار و مادیات (۳۹، ۴۰)

ادامه جدول ۱. کدگذاری باز (فهرست گزاره‌های مصاحبه با مشارکت کنندگان)

ردیف	گزاره	کدها	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۲۰	ما توی مسافرت با هم آشنا شدیم. شوهر من فوت کرده بود؛ بنابراین مشکلی نداشتم که با کسی آشنا بشم. اون پیشنهاد داد و من هم قبول کردم. عشقم بهش اونقدر زیاده که هر روز باید ببینمش یا حداقل صحبت کنیم؛ والا اصلاً تمرکز ندارم و مثل دیوونه‌ها سردرگم می‌شم. همیشه آرزو داشتم اون برای همیشه مال من بود و چون زن داره، نمی‌تونیم با هم باشیم. من همیشه به زنش حسادت کردم و این موضوع رو همیشه بهش می‌گم.	IN-F-DI-KH-39	تمرکز بر معشوق، نیاز جنسی و حس مالکیت (۱۳)
۲۱	اوایل زندگی خیلی سختی کشیدیم. من نه سال با مادرشوهر و پدرشوهرم زندگی کردم، اما به‌خاطر همسرم سختی‌ها رو تحمل کردم. توی این چند سال هر جا گفته رفتم، اجازه نده حتی توی کوچه هم نمی‌رم. خلاصه زندگی هست و باید فدا شد تا خوشبخت بود.	IN-F-DI-KH-38	فداکاری، ایثار و تحمل سختی‌ها (۲۴، ۲۲، ۱۹، ۲۵، ۲۸) (۱۱، ۱۶)
۲۲	من با مردی ازدواج کردم که زن اولش رو طلاق داده بود و دو فرزند داشت، اما چون عاشقش شدم، قبول کردم زنش بشم. الان سعی می‌کنم از فرزندان اون نگهداری کنم و فضای شادی رو توی خونه برای شوهرم ایجاد کنم. حتی اگه خودم از چیزی ناراحت باشم، نشون نمی‌دم. واقعیتش شوهرم چون قبل از من عمل وازکتومی کرده، ما نمی‌تونیم بچه‌دار بشیم و من دلم خیلی بچه می‌خواست، اما به‌خاطر اینکه نکنه از خواسته من ناراحت بشه، اصلاً نمی‌گم بهش. من حاضرم به‌خاطر شوهرم همه سختی‌ها رو تحمل کنم.	IN-F-DI-KH-35	نادیده‌گرفتن امیال و خواسته‌های خود در مقابل همسر (۲۴، ۲۲، ۱۹، ۲۵، ۲۸) (۱۱، ۱۶)
۲۳	الان زندگی‌مون خیلی خوبه و سعی می‌کنیم به احساس‌ها و نیازهای هم توجه کنیم. معمولاً مناسبت‌های مختلف برای هم هدیه می‌گیریم. اخلاقم طوریه که با هر بهانه‌ای به گل برای همسرم می‌گیرم و در روزهای تولدش یا سالگرد ازدواجمون به مراسم کوچیک که همراه خونواده‌هامون باشه می‌گیریم. اگر سر موضوع‌های مختلف اختلافی داشته باشیم، سعی می‌کنیم با حرف‌زدن حلش کنیم.	IN-F-LI-KAR-24	توجه به احساس‌ها و نیازهای یکدیگر و ابراز علاقه مستقیم به یکدیگر (۱۸، ۴، ۲۶، ۲۳، ۵) (۲۷، ۳۱)
۲۴	من مشکل قلبی داشتم و بهشون گفتم از لحاظ جسمی مریضم، ولی ایشون گفتن برای من مشکلی نیست. حاصل این عشق ازدواج شد که الان چهار ساله ادامه داره و ما صاحب فرزند شدیم و هر دو مون عاشقانه دوسش داریم. رابطه ما طوریه که هر چیزی بینمون باشه، سریع به هم می‌گیم و حتی انتظارهامون در رابطه جنسی رو مطرح می‌کنیم تا همدیگه رو بهتر درک کنیم و راضی بشیم.	IN-F-LI-KH-27	درک متقابل انتظارات (۱۸، ۴، ۲۶، ۲۳، ۳۴، ۵) (۲۷، ۳۱)

ادامه جدول ۱. کدگذاری باز (فهرست گزاره‌های مصاحبه با مشارکت کنندگان)

ردیف	گزاره	کدها	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۲۵	بعد اینکه دانشجو شدم تو به مؤسسه منشی بودم که با صاحب اونجا رابطه جنسی برقرار کردم. با شوهرم که الان ازدواج کردیم، قبل ازدواج رابطه جنسی داشتم و همین مسئله هم باعث شد سر ازدواجمون خیلی مشکلات پیش بیاد؛ چون خانواده‌ش مخالفت می‌کردن و منم چون دوستش داشتم، گفتم باید با من ازدواج کنی. الان سعی می‌کنم رابطه‌های جنسی قدیمی رو فراموش کنم و می‌دونم اگه شوهرم بدون که من با همکارم رابطه داشتم، شاید منو طلاق بده. به‌خاطر همین همیشه رابطه‌های گذشته رو پنهان کردم. البته یکی هست که همیشه بهم زنگ می‌زنه و باهاش حرف می‌زنم. نمی‌دونم چرا من از این رابطه‌ها لذت می‌برم.	IN-F-LI-KH-28	پنهان‌کاری و عدم صداقت (۳۸)
۲۶	این‌طور می‌شه که عشق در دخترها از بین می‌ره و براشون پول و موقعیت طرف مهم‌تر از عشق و محبت می‌شه؛ به خاطر همین من برای ازدواجم همین تصمیم رو گرفتم.	IN-F-91DA-	اهمیت یافتن پول در عشق‌ورزی (۲۰، ۱۹، ۳۶)
۲۷	من الان هم‌زمان با چند تا خانم متأهل و چند تا دختر دوست هستم که توی چند ماه اخیر حدود پنج میلیون براشون هزینه کردم. معمولاً با دوستانم با ماشین به گشت‌وگذار می‌ریم و با حدود ۸۰ درصد اون‌ها رابطه سکسی دارم. هم اونا برای من و هم من برای اونا هدیه می‌گیرم. با بیشتر دوستایی که دارم، از طریق فضای مجازی آشنا می‌شم و قرار می‌ذاریم. الان اینستاگرام بهترین فضا برای این کاره.	IN-M-DI-RA-23	تعدد در روابط و ناپایداری در عشق‌ورزی (۳۶، ۳۷، ۳۳، ۱۲، ۱۵، ۳۲)
۲۸	من عاشق به پسر بودم تا رابطه سکس هم با هم پیش رفتیم. چند بار که با هم بودیم، دیگه به پیام‌هام جواب نداد. خیلی التماس کردم که دلیل رفتارش چی، ولی اون دیگه ازم سرد شده بود و از هم جدا شدیم. الان با به پسر دیگه دوست هستم. دیگه یاد گرفتم به درخواست سکس پسرا جواب ندم.	IN-F-DA-20	گذرا و تفننی بودن عشق‌ورزی (۲۰، ۱۹، ۳۶)
۲۹	طبقه اجتماعی و پول خیلی مهم شده و کسانی که پولدارن، می‌تونن روابط عاشقانه بیشتری رو تجربه کنن. الان غیرت و تعصب کم شده و دین‌داری افراد هم خیلی ضعیف شده. کنترل خانواده‌ها هم بر بچه‌ها کم شده.	IN-M-DI-NEZ-50	پول و طبقه، ضعف غیرت و تعصب، ضعف دین‌داری، ضعف کنترل خانواده‌ها بر فرزندان (۱، ۲)
۳۰	افراد هم‌زمان با چند نفر ارتباط دارن. فضای مجازی و تلفن همراه خیلی روابط انسان‌ها رو تخریب کرده. دیگه نمی‌شه افراد رو کنترل کرد و هرکسی توانایی ارتباط با هرکس دیگه رو داره.	IN-M-RA-AZ-52	گسترش فضای مجازی و تلفن همراه، کنترل‌نشدن افراد در جامعه (۲)
۳۱	عشق ابزاری شده. تحول فرهنگی، سردرگمی اجتماعی، مسئله حقوق بانوان و اشتغال اون‌ها، افزایش اوقات فراغت، تعریف آزادی زن و مرد، وجود قوانین روسپیگری یا نبودن آن‌ها، تجاوز به زن و حجاب و پوشش در اجتماع عواملی هستن که بر رفتارهای عاشقانه افراد تأثیر می‌ذارن.	IN-M-FOG-KAR-35	تحولات فرهنگی و افزایش اوقات فراغت (۴)

ادامه جدول ۱. کدگذاری باز (فهرست گزاره‌های مصاحبه با مشارکت کنندگان)

ردیف	گزاره	کدها	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۳۲	تنوع‌طلبی جوانان بیشتر شده. ماهواره، فضای مجازی و اینترنت باعث شده جوانان طالب چیزهای نو باشن و رابطه‌های جدید و متنوع را تجربه کنن. همه الگوهای موجود در این فضاهای الگوبرداری شده به فرهنگ تبدیل می‌شن. الان دیگه این الگوهای تجربه‌شده بین جوانان بین بزرگسالان هم رایج شده. به نظر من مسئله سکس در این رابطه و تعریف مجدد اون در جامعه بسیار مهمه. بسیاری از زنان و مردان در این زمینه مشکل دارن و به‌زور همدیگه رو تحمل می‌کنن.	IN-F-LI-KAR-37	تنوع‌طلبی، فردی شدن و تعریف سکس در جامعه (۵)
۳۳	فضای مجازی، ماهواره، چشم و هم‌چشمی، اینستاگرام و تلگرام باعث شده رابطه‌ها نزدیک‌تر و بیشتر بشه.	IN-F-RA-KH-40	چشم و هم‌چشمی و ماهواره (۹)
۳۴	سیر تحول تاریخی در ایران باعث شد مدرنیته رشد و شهرنشینی رواج پیدا کنه و سنت‌ها از بین بره. رسانه‌ها، بالارفتن تحصیلات، پیدایش شغل‌های جدید و گسترش ارتباطها در تغییر الگوهای عشق‌ورزی و ایجاد روابط جدید اثرگذار بوده.	IN-M-RA-BAZ-85	مدرن‌شدن ایران، بالارفتن میزان تحصیلات و رواج شهرنشینی (۶)
۳۵	الان حدود سه ساله که با هم هستیم و گاهی میاد خونه من و تا صبح با هم هستیم و سکس هم داریم. واقعیتش هر دو تفاهم کردیم که بدون ازدواج رسمی همین‌طوری ادامه بدیم.	IN-F-FOG-KAR-32	تغییر ساختار سنتی خانواده (۲۶)
۳۶	من با خواهرم که ازدواج نکرده، هماهنگ می‌شم و با یکی از فامیلامون که شوهرش هم باهاش هماهنگه، می‌ریم شمال و از اونجا دوستانمون که چند تا پسر و دختر و زن متأهل هستن، میان و چند روزی با هم خوش می‌گذرانیم. ما در گروه دوستیمون با هم راحتیم و هرکسی با هرکسی دلش بخواد می‌تونه رابطه برقرار کنه. البته کسانی هم هستن که با کسی سکس ندارن و فقط برای خوش‌گذرونی میان.	IN-F-LI-BIK-29	شکل‌گیری نوع جدیدی از روابط (۲۷)

کدگذاری محوری (AC^۱)

در این مرحله تحلیل پژوهشگر مقوله‌ها و مفاهیم به‌دست‌آمده از مرحله کدگذاری باز را با هم مقایسه، ترکیب، ادغام، تقلیل و تلخیص می‌کند، می‌چلاند، می‌آمیزد و با خلاقیت فکری و انتزاعی که دارد کل معانی به‌دست‌آمده از پژوهش را برحسب ارتباطاتی که با هم دارند، در چند نقطه وصل یا در چند محور اصلی یا در چند ربط نظری مرتب‌سازی می‌کند؛ یعنی آنچه در کدگذاری باز نشر شده بود، در اینجا درهم‌پیچیده می‌شود (فراستخواه، ۱۳۹۸: ۱۶۹). مفاهیم اولیه

1. Axial Coding

استخراج شده از روایت‌های مشارکت‌کنندگان در سطوح مختلف معنابخشی شده و روابط میان آن‌ها پس از بررسی متعدد جوهره اصلی آنان در سه سطح مقوله‌ای اول، دوم و خوشه‌ای سطح سوم و در نهایت پدیده هسته‌ای که به‌عنوان هسته اصلی مجموع داده و مفاهیم و شبکه معانی است، استنباط شده است. بررسی گزاره‌های روایت‌شده افراد در ۴۶ مقوله سطح اول به شناسایی مقوله‌های سطح دوم در چند محور (مقوله سطح سوم) اساسی منجر شد که عبارت‌اند از: محور تغییر در کردارهای عاشقانه (از پایداری به سیالیت)، محور الگوهای عشق‌ورزی به تعداد ۹ الگوهای عشق‌ورزی (سستی، رمانتیک، دوستانه، واقع‌گرایانه، شهوانی، فداکارانه، ناب، بازیگرانه و عشق‌ورزی سیال)، محور شرایط علی (عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فناورانه، سیاسی)، محور شرایط مداخله‌گر (عامل فردی و عامل شخصیتی) و شرایط زمینه‌ای (مهاجرت از روستا به شهر)، توسعه دنیای مجازی و محور نتایج و پیامدها (دگرگونی خانواده ایرانی و وضعیت اجتماعی) و در نهایت یک پدیده هسته‌ای که کانون معنایی مجموع داده و مفاهیم در این پژوهش بود- یعنی عشق تکه‌تکه می‌شود- استنباط شد که در جدول ۲ بازگو شده است:

جدول ۲. تشکیل خوشه‌های مقوله‌ای و مقوله‌ای کردن سه سطحی

ردیف	مقوله‌های سطح اول	مقوله‌های سطح دوم	مقوله خوشه‌ای سطح سوم	پدیده هسته‌ای
۱	حاکمیت شرم و حیا	از پایداری به سیالیت	دگرگونی کردارهای عاشقانه	عشق تکه‌تکه می‌شود
۲	مخفیانه بودن روابط			
۳	حاکمیت مردسالاری			
۴	کنش متقابل فعالانه در عشق‌ورزی			
۵	دموکراتیزه شدن روابط			
۶	تعدد در روابط			
۷	ناپایداری در روابط			
۸	کنترل شدید در عشق‌ورزی و شکل‌گیری روابط مخفیانه	عشق‌ورزی سستی	الگوهای عشق‌ورزی	
۹	هنجارهای مستحکم در عشق‌ورزی علنی			
۱۰	فوق محرمانه بودن عشق‌ورزی			
۱۱	نگرش کالایی به زن به‌عنوان مالی برای مرد			
۱۲	اطاعت بی‌چون و چرا از مرد			

ادامه جدول ۲. تشکیل خوشه‌های مقوله‌ای و مقوله‌ای کردن سه سطحی

ردیف	مقوله‌های سطح اول	مقوله‌های سطح دوم	مقوله خوشه‌ای سطح سوم	پدیده هسته‌ای		
۱۳	اهمیت یافتن قیافه، ظاهر و زیبایی و فدا شدن‌ها	عشق‌ورزی رمانتیک	عشق‌ورزی رمانتیک	عشق تکه‌تکه می‌شود		
۱۴	شدت ابراز احساس					
۱۵	عاشق شدن و درک متقابل					
۱۶	شکل‌گیری دوستی، ازدواج و احساس رضایت	عشق‌ورزی دوستانه	عشق‌ورزی دوستانه			
۱۷	روابط دوستانه، اهمیت دوستی در شکل‌گیری ازدواج					
۱۸	اهمیت یافتن معیارهای فرهنگی، اجتماعی، شغل و نحوه برخورد با خانواده	عشق‌ورزی واقع‌گرایانه	عشق‌ورزی واقع‌گرایانه			
۱۹	اهمیت اخلاق، رفتار و مادیات					
۲۰	تمرکز بر معشوق، نیاز جنسی و حس مالکیت	عشق‌ورزی شهوانی	الگوهای عشق‌ورزی			
۲۱	فداکاری، ایثار و تحمل سختی‌ها	عشق‌ورزی فداکارانه			عشق‌ورزی فداکارانه	
۲۲	نادیده‌گرفتن امیال و خواسته‌های خود در مقابل همسر					
۲۳	توجه به احساس‌ها و نیازهای طرفین و ابراز علاقه مستقیم به یکدیگر	عشق‌ورزی ناب			عشق‌ورزی ناب	
۲۴	درک متقابل انتظارات					
۲۵	پنهان‌کاری و نداشتن صداقت	عشق‌ورزی بازیگرانه			عشق‌ورزی بازیگرانه	
۲۶	اهمیت یافتن پول در عشق‌ورزی	عشق‌ورزی سیال				عشق‌ورزی سیال
۲۷	تعدد در روابط و ناپایداری در عشق‌ورزی					
۲۸	گذرا و تفریحی بودن					
۲۹	طبقه اجتماعی و پول	عوامل اقتصادی				عوامل اقتصادی
۳۰	مدرنیزاسیون ایران					
۳۱	ضعف غیرت و تعصب	عوامل اجتماعی	عوامل اجتماعی			
۳۲	فردگرایی					
۳۳	ضعف دین‌داری					
۳۴	ضعف کنترل خانواده‌ها بر فرزندان					
۳۵	چشم و هم‌چشمی	عوامل فرهنگی	عوامل فرهنگی			
۳۶	تعریف سکس در جامعه					
۳۷	بالارفتن میزان تحصیلات					
۳۸	استفاده از کانال‌های ماهواره					
۳۹	توسعه فناوری‌های ارتباطی	عامل فناورانه	عامل فناورانه			
۴۰	کنترل‌نداشتن کامل بر افراد	عامل سیاسی				

ادامه جدول ۲. تشکیل خوشه‌های مقوله‌ای و مقوله‌ای کردن سه سطحی

ردیف	مقوله‌های سطح اول	مقوله‌های سطح دوم	مقوله خوشه‌ای سطح سوم	پدیده هسته‌ای
۴۱	افزایش اوقات فراغت	عامل فردی	شرایط مداخله‌گر	
۴۲	تنوع‌طلبی	عامل شخصیتی		
۴۳	شهرنشینی	مهاجرت از روستا به شهر	شرایط زمینه‌ای	
۴۴	گسترش فضای مجازی	توسعه دنیای مجازی		
۴۵	تغییر شکل سستی خانواده	دگرگونی خانوادگی ایرانی	نتایج و پیامدها	
۴۶	شکل‌گیری انواع جدیدی از روابط	دگرگونی وضعیت اجتماعی		

به‌منظور تحلیل یافته‌های این مطالعه، پس از آشکارشدن عوامل علی، تعدیل‌کننده و زمینه‌ساز تحول، الگوهای عشق‌ورزی مدل‌ها برای هریک از مشارکت‌کنندگان ترسیم شد. در گام بعد مدل‌های کلی از همه مصاحبه‌ها استخراج شد. در واقع توصیفات رویدادها و عوامل و شرایط زمینه‌ساز پدیده تحول الگوهای عشق‌ورزی که حاصل مصاحبه‌های صورت گرفته در این پژوهش است، در نهایت با استفاده از پیرنگ‌های مشابه به‌صورت سه مدل فرایندی زیر ارائه شد:

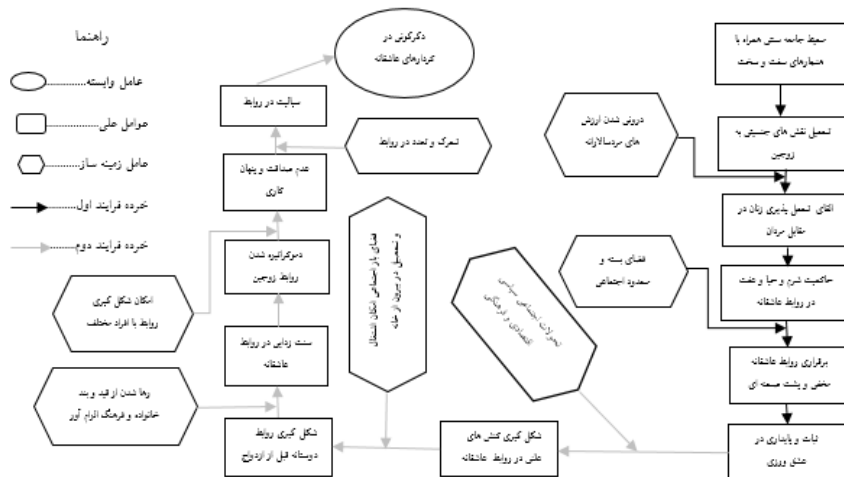
فرایند اول: دگرگونی کردارهای عاشقانه

خرده‌فرایند اول

محیط اجتماعی جامعه سستی، همراه با هنجارهای مستحکم اجتماعی، کنترل روابط زوجین را به‌همراه دارد. تحمیل نقش‌های جنسیتی به زوجین با استفاده از هنجاری‌های سستی که با درونی‌شدن ارزش‌های مردسالارانه همراه می‌شود، سبب القای تحمل‌پذیری زنان در مقابل اعمال قدرت و نیازهای جنسی مردان، تأکید بر تأمین این نیازها از سوی زنان، تقویت نظام مردسالاری و پذیرش این نقش‌ها از سوی زنان، به حاکمیت شرم و حیا و عفت در روابط عاشقانه می‌انجامد. هماهنگ‌شدن این مسئله با فضای بسته و محدود اجتماعی، برقراری روابط عاشقانه مخفی و پشت‌صحنه‌ای را شکل می‌دهد که همه این موارد، عشق‌ورزی را به‌سوی ثبات و پایداری پیش می‌برد.

خرده‌فرایند دوم

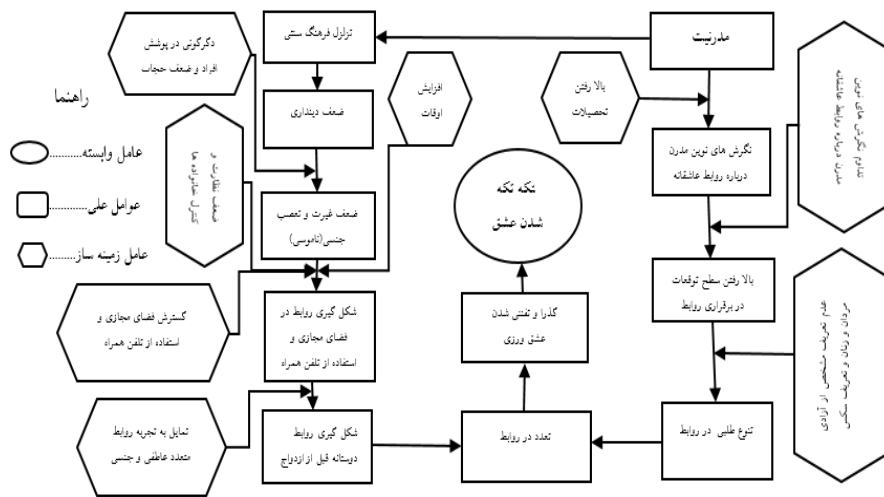
با دگرگونی‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه، همراه با مهاجرت از روستا به شهر، شاهد تغییر در رفتارهای پایدار و باثبات عشق‌ورزی به صورت رفتارهای سیال هستیم. شکل‌گیری کنش‌های متقابل علنی و فعالانه در روابط، با بازشدن فضای اجتماعی و امکان اشتغال و تحصیل در بیرون، به شکل‌گیری روابط دوستانه پیش ازدواج و پذیرش این موضوع از سوی خانواده‌ها و بزرگ‌ترها می‌انجامد؛ از این رو افراد جوان‌تر در کردارهای عاشقانه خود سنت‌زدایی می‌کنند. آن‌ها از قید و بند خانواده و فرهنگ الزام‌آور رها می‌شوند و به کردارهای عاشقانه آزادتری دست می‌یابند. سنت‌زدایی، دموکراتیزه‌شدن روابط زوجین را به دنبال دارد و اگر با امکان شکل‌گیری روابط با افراد مختلف همراه شود، می‌تواند سبب پنهان‌کاری و از بین رفتن صداقت شود. اگر این دو عامل با تحرک و تعدد در روابط همراه شود، ساختارهای روابط زوجین را می‌شکند و فراتر از چارچوب زندگی زناشویی می‌رود. متعددشدن روابط با همکاران، سبب تفننی و گذراشدن روابط سیالیت می‌شود. براین اساس فرایند دگرگونی از ثبات در کردارهای عاشقانه تا بی‌ثباتی و سیالیت در رفتارهای عاشقانه شکل می‌گیرد.

شکل ۱. فرایند دگرگونی کردارهای عاشقانه

فرایند دوم: عشق تکه تکه می شود

در یک سوی این مدل فرایندی، مدرنیت قرار دارد که سبب دگرگونی‌هایی در جامعه می‌شود که متعاقب آن افزایش میزان تحصیلات، به ایجاد نگرش‌های جدید در روابط عاشقانه می‌انجامد. در صورتی که این نگرش‌ها در افراد تداوم داشته باشد، می‌تواند سطح توقعات آن‌ها را افزایش دهد. در این میان، نبود تعریف درست از آزادی مردان و زنان و تعریف سکس در جامعه می‌تواند عامل تقویت تنوع‌طلبی در روابط باشد و منجر به شکل‌گیری تعدد در روابط شود. از سوی دیگر، مدرنیت سبب تزلزل در فرهنگ سنتی می‌شود و می‌تواند به ضعف دینداری بینجامد که با ضعف حجاب و دگرگونی شیوه‌های پوشش در جامعه همراه می‌شود و ضعف غیرت و تعصب جنسی را به دنبال دارد. در این میان، ضعف نظارت و کنترل خانواده‌ها بر روابط، گسترش روزافزون فضای مجازی و استفاده از تلفن همراه و افزایش اوقات فراغت افراد، سبب شکل‌گیری روابط مجازی در فضای مجازی می‌شود. همین مسئله می‌تواند به تمایل برای تجربه روابط متعدد عاطفی و جنسی بینجامد. تعدد در روابط به روابط تفننی و گذرا و تکه‌تکه شدن عشق منجر می‌شود.

شکل ۲. فرایند تکه‌تکه شدن عشق

فرایند سوم: الگوهای عشق‌ورزی

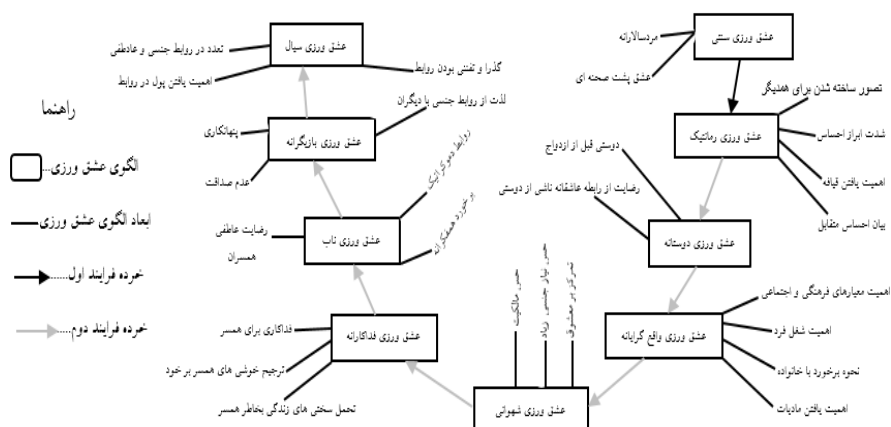
خرده‌فرایند اول

نظام هنجاری و ارزشی جامعه سنتی الگوی خاصی از عشق‌ورزی را پشتیبانی می‌کند که در آن، ابراز صمیمیت و عشق در فضای عمومی ناپسند، همراه با شرم و دور از عفت و حتی نوعی بی‌احترامی محسوب می‌شود؛ بدین معنا که این رفتارها باید به حریم‌های خصوصی و حتی گاه «سری» و «فوق‌سری» تبدیل شود و به پشت‌صحنه اجتماع برود (عشق‌ورزی پشت‌صحنه‌ای). در عشق‌ورزی سنتی، عشق‌ورزی مردسالارانه حاکمیت دارد و زنان بیشتر مطیع و درواقع تمکین‌کننده تمایلات جنسی و رفتارهای عاشقانه مردان هستند.

خرده‌فرایند دوم

به نظر می‌رسد هرچه به گروه‌های جوان‌تر نزدیک‌تر می‌شویم، عشق‌ورزی میان افراد آشکارتر می‌شود. تغییرات به‌گونه‌ای است که فضای لازم را برای عاشق‌شدن و ابراز عشق‌های رمانتیک فراهم می‌کند. عشق‌ورزی رمانتیک با رفتارهای عاشقانه همراه است. شدت ابراز احساسات، اهمیت‌دادن به ظاهر و زیبایی طرف مقابل و بیان حس درک متقابل و ساخته‌شدن برای یکدیگر از خصوصیات این نوع عشق‌ورزی است. منشأ عشق‌ورزی دوستانه، درنهایت همراه با احساس رضایت از روابط دوستی قبل از ازدواج به ازدواج ختم می‌شود. عشق‌ورزی واقع‌گرایانه بیشتر جنبه‌های منطقی و معیارهای عقلانی برای ازدواج و عشق‌ورزی است. معیارهای فرهنگی، اجتماعی، شغل و نحوه برخورد با خانواده از سوی زوجین، اخلاق، رفتار و مادیات در روابط عاشقانه و انتخاب همسر اهمیت می‌یابد. عشق‌ورزی شهوانی نوع دیگری از عشق‌ورزی است که با تمرکز بر معشوق، نیاز جنسی و حس مالکیت همراه است. عشق‌ورزی فداکارانه با ویژگی‌های فداکاری و ایثار، ترجیح خوشی‌های همسر بر خود و تحمل سختی‌ها به‌خاطر همسر همراه است. عشق‌ورزی ناب با اولویت‌دادن به رضایت عاطفی همسران، ابراز علاقه با گرفتن هدایا در مناسب‌های خاص (مثل سالگرد ازدواج، تولد و غیره) ابراز مستقیم علاقه و عشق به یکدیگر و همچنین شیوه برخورد مستقیم و هم‌فکری در نداشتن علاقه متقابل همراه است. عشق‌ورزی بازیگرانه

درواقع نمودهای واقعی بروز سیالیت و ناپایداری در عشق‌ورزی است. این نوع عشق‌ورزی با خاصیت پنهان‌کاری و نبود صداقت مشخص می‌شود. در این عشق‌ورزی رابطه با همکاران غیر از همسر، چه قبل و چه بعد ازدواج، شکل می‌گیرد و فرد تلاش می‌کند رابطه‌های خود را فراموش یا پنهان کند و همچنین از رابطه هم‌زمان با همسر و همکاران لذت ببرد. عشق‌ورزی سیال با اهمیت یافتن پول، تعدد در روابط، گذرا و تفننی بودن عشق‌ورزی نمایان می‌شود. مجموعه این فرایند تحول الگوهای عشق‌ورزی را از عشق‌ورزی سنتی به عشق‌ورزی سیال ترسیم می‌کند. اگرچه نمی‌توان با اطمینان گفت، الگوهای عشق‌ورزی به‌ترتیب رخ داده‌اند، این امر می‌تواند بیان‌کننده تحول الگوهای عشق‌ورزی از عشق‌ورزی سنتی به عشق‌ورزی سیال باشد.

شکل ۳. تحول الگوهای عشق‌ورزی

گام سوم: تشریح مرحله نظریه‌پردازی (کدگذاری انتخابی)

هدف نظریه‌پردازی بنیادی، تولید نظریه است، نه توصیف صرف پدیده و کدگذاری انتخابی براساس نتایج دو مرحله قبلی. کدگذاری مرحله اصلی نظریه‌پردازی است. کدگذاری انتخابی (SC)^۱ در تعبیر اشترواس و کوربین همان است که گلیسر آن را «پدیدایی نظریه» تعبیر می‌کند. آن‌ها بیان می‌کنند که کدگذاری انتخابی درواقع رسیدن به یک پارادایم است. به بیان گلیسر نیز

ظهور یک نظریه از دل داده‌ها و معانی انتزاعی‌شده یک موقعیت انسانی و اجتماعی (فراستخواه، ۱۳۹۸: ۱۸۶). نظریه‌ای که درباره تحول الگوهای عشق‌ورزی در این پژوهش ارائه شده، شاید بتواند بخشی از تبیین پدیده عشق‌ورزی را ارائه کرده است. مطالعه مصاحبه‌های عمیق، مطالعه‌های پیشین و روایت‌های افراد حاکی از تحول الگوهای عشق‌ورزی و تغییر اساسی در کردارهای عاشقانه و مهم‌ترین پدیده یعنی «تکه‌تکه‌شدن عشق‌ورزی» است. از این مطالعه‌ها به صورت تکوینی، مدلی به دست آمده که در ادامه نشان داده شده است. در زیر ابتدا مؤلفه‌های مختلف این مدل به اختصار آمده است:

۱. شرایط علی: این‌ها اصلی‌ترین عواملی هستند که تأثیر مستقیمی بر تکه‌تکه‌شدن عشق و تحول الگوهای عشق‌ورزی داشته‌اند. اثر این عوامل سبب شده است که تغییر اساسی در کردارهای عشق‌ورزی افراد رخ بدهد که نتیجه آن سیالیت، ناپایداری و تعدد در روابط عاشقانه و به معنای دیگر از بین رفتن پایداری و یکپارچگی و محدودیت‌های عشق‌ورزی است. این عوامل عبارت‌اند از: رواج مدرنیسم در ایران، به‌ویژه اشاعه آن در دوران پهلوی، رشد و توسعه فناوری‌های ارتباطی، فردی‌شدن، سنت‌گریزی، بالارفتن میزان تحصیلات.

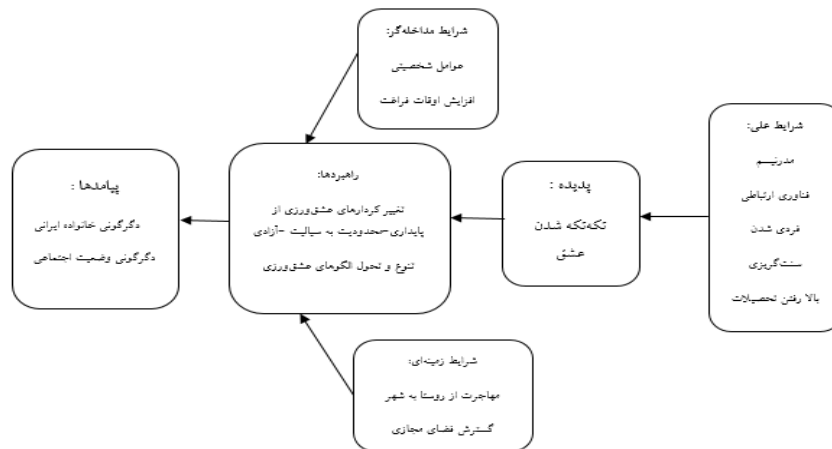
۲. شرایط زمینه‌ای: تحول در الگوهای عشق‌ورزی و تغییر در کردارهای عاشقانه در مسیر شهری‌شدن جامعه یا مهاجرت از روستا به شهر که آزادی‌های بیشتری را برای افراد ایجاد کرد و از محدودیت‌های زندگی روستایی رها کنید. همچنین گسترش فضای مجازی، نرم‌افزارهای متعدد مجازی و در مجموع توسعه دنیای مجازی زمینه لازم را برای این تحول ایجاد کرد.

۳. شرایط مداخله‌گر (تعدیل‌کننده): از شرایطی که فراتر از عوامل تأثیرگذار مستقیم بر تغییر و تحول الگوها و کردارهای عاشقانه تأثیرگذار بوده‌اند، می‌توان به تنوع‌طلبی (عامل شخصیتی) و افزایش اوقات فراغت در میان افراد اشاره کرد.

۴. راهبردها: مصاحبه‌های عمیق اکتشافی در این پژوهش نشان می‌دهد، دو راهبرد اساسی در عشق‌ورزی وجود دارد. نخست اینکه کردارهای عاشقانه افراد تغییر اساسی یافته است که این تغییر از پایداری و محدودیت در رفتارهای عاشقانه به رفتارهای سیال با

آزادی بیشتر حرکت کرده است؛ یعنی هرچه از گذشته و رفتارهای سنتی و محدود به زمان معاصر می‌گذریم، کردارهای عاشقانه، سیالیت، ناپایداری و تعدد و تنوع بیشتری پیدا می‌کنند. دوم اینکه تحلیل یافته‌های پژوهش تنوع و تحول الگوهای عشق‌ورزی را در جامعه مورد مطالعه نشان می‌دهد. در مجموع داده‌های مطالعه شده می‌توان ۹ نوع آرمانی عشق‌ورزی را بر ساخت کرد: عشق‌ورزی سنتی (پشت‌صحنه‌ای، مردسالارانه)، عشق‌ورزی رمانتیک، عشق‌ورزی دوستانه، عشق‌ورزی واقع‌گرایانه، عشق‌ورزی فداکارانه، عشق‌ورزی شهوانی، عشق‌ورزی ناب، عشق‌ورزی بازیگرانه و عشق‌ورزی سیال.

۵. پیامدها و نتایج: تغییر اساسی در وضعیت اجتماعی ایران رخ داد. براساس شرایط تاریخی تغییر در کردارهای عشق‌ورزی و تحول در الگوهای عشق‌ورزی، دو نوع پیامد را به دنبال داشت: دگرگونی در خانواده ایرانی و دگرگونی در وضعیت اجتماعی (شکل‌گیری‌های انواع جدیدی از روابط میان افراد).

شکل ۴. نظریه برپایه درباره تحول الگوهای عشق‌ورزی

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش تبیین تحول عشق‌ورزی است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، الگوهای عشق‌ورزی در ایران تحول یافته‌اند. تحلیل روایت‌های مشارکت‌کنندگان نیز نشان

می‌دهد که نظام هنجاری جامعه در گذشته از الگوی خاصی از عشق‌ورزی حمایت می‌کرد. به نظر می‌رسد که افراد باید رفتارهای عشق‌ورزانه خود را در خفا و پشت‌صحنه زندگی اجتماعی انجام دهند. الگوهای عشق‌ورزی سنتی (پشت‌صحنه‌ای و مردسالارانه) از جمله این الگوهایی بودند که در آن محدودیت‌های اجتماعی قدرتمندی رفتار عشق‌ورزانه را کنترل و به پشت‌صحنه اجتماعی تبعید می‌کرد؛ به گونه‌ای که حتی گاهی ابراز عشق به یک موضوع سری تبدیل می‌شد و به‌طورکلی مخفیانه رخ می‌داد، اما عوامل مهمی از جمله رواج مدرنیسم، رشد و توسعه فناوری‌های ارتباطی، سنت‌گریزی و بالارفتن تحصیلات، تحول اساسی را در الگوهای عشق‌ورزی به وجود آوردند. شرایط علی شکل‌گرفته نشان می‌دهد، تغییر اساسی در وضعیت اجتماعی ایران رخ داده است که این تغییرات با پدیده‌ای نمایان شد که براساس آن بشیریه عبارت «مدرنیسم مطلقه پهلوی» (بشیریه، ۱۳۸۱: ۶۸) را برای دهه ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ به کار گرفت. در این دوره، مطابق بسیاری از تحلیل‌ها (بهنام، ۱۳۸۱؛ کمر، ۱۳۸۸؛ آفاری، ۱۳۴۷؛ پاکیزگی، ۱۳۴۱) وضعیت اجتماعی ایران و به تبع آن خانواده ایرانی به شدت دگرگون شد. همچنین رشد شهرنشینی که با مهاجرت از روستا به شهر همراه بوده است، آزادی‌های ارتباطی بیشتری را برای افراد ایجاد کرده و متعاقب آن گسترش فضاهای مجازی بستر لازم را برای تحول الگوهای عشق‌ورزی فراهم آورده است.

مسیر تحول الگوهای عشق‌ورزی بدین‌گونه است که هرچه از گذشته و رفتارهای سنتی و محدود به زمان معاصر دور می‌شویم، کردارهای عاشقانه، سیالیت، ناپایداری، تعدد و تنوع بیشتری پیدا می‌کند. شاید بتوان این موضوع را به بحث باومن درباره عشق سیال مرتبط کرد که بیان می‌کند: «ساکنان جامعه سیال فاقد هرگونه پیوند ناگسستنی و همیشگی هستند و بنابراین، باید هرگونه پیوندی را با کوشش خود و به‌کمک مهارت‌ها و صرف وقت و نیروی خود بیافرینند. آن‌ها فقط به این نیاز دارند که پیوند سستی با یکدیگر داشته باشند» (باومن، ۲۰۰۳: ۸۸). یافته‌های پژوهش تنوع الگوهای عشق‌ورزی را تأیید می‌کند. الگوهای عشق‌ورزی برساخت‌شده در پژوهش ۹ الگوی عشق‌ورزی است: عشق‌ورزی سنتی (پشت‌صحنه‌ای، مردسالارانه)، عشق‌ورزی رمانتیک، عشق‌ورزی دوستانه، عشق‌ورزی واقع‌گرایانه، عشق‌ورزی فداکارانه، عشق‌ورزی شهوانی، عشق‌ورزی ناب، عشق‌ورزی بازیگرانه و عشق‌ورزی سیال.

هرکدام این الگوها با ویژگی‌های متمایزی نمود پیدا می‌کند. در الگوی عشق‌ورزی سنتی، ابراز عشق در فضای عمومی ناپسند و دور از عفت است و حتی بی‌احترامی محسوب می‌شود؛ از این رو کردارهای عاشقانه به کنش «فوق‌سری» تبدیل می‌شود و به پشت‌صحنه اجتماعی می‌رود. همچنین زنان بیشتر مطیع و درواقع تمکین‌کننده و ابزاری برای تأمین نیازی‌های جنسی مردان محسوب می‌شوند. عشق‌ورزی رمانتیک با رفتارهای عاشقانه همراه است که به شدت ابراز می‌شود. در این نوع عشق‌ورزی، ظاهر، زیبایی و درک متقابل اهمیت پیدا می‌کند و گاهی فداشدن‌های یک‌طرفه رخ می‌دهد. عشق‌ورزی بازیگرانه نمود روشن پنهان‌کاری و نداشتن صداقت است. عشق‌ورزی دوستانه نیز به معنای ارجحیت دوستی قبل از ازدواج در شکل‌گیری عشق‌ورزی است. جنبه‌های منطقی از جمله شغل، اخلاق و رفتار فرد و پدر و مادر، خوب بودن و داشتن اشتراکات موروثی و فرهنگی در عشق‌ورزی واقع‌گرایانه اهمیت پیدا می‌کند. عشق‌ورزی شهوانی با ویژگی‌های تمرکز عاشق بر معشوق، حس مالکیت بر معشوق و نیاز جنسی شدید ظهور پیدا می‌کند. درمقابل عشق‌ورزی فداکارانه با اینارگری در مقابل همسر و تحمل سختی‌ها و دردها به‌خاطر او مشخص می‌شود. اولویت‌دادن به رضایت عاطفی همسران، ابراز علاقه با گرفتن هدایا، ابراز مستقیم علاقه و عشق و همفکری در نداشتن علاقه متقابل و سایر مسائل، ویژگی‌های بارز متمایزکننده عشق‌ورزی ناب با سایر الگوهاست و درنهایت عشق‌ورزی سیال حاکی از نوعی ناپایداری در روابط، گذرا و تفننی بودن آن، اهمیت‌یافتن پول، شکل‌گیری بازی‌بازی در روابط افراد، تجربه‌های سکس فرازناشویی و شکل‌گیری روابط مجازی ناپایدار است که الگوی نوین از عشق‌ورزی را رقم زده است.

بررسی‌های پژوهش نشان می‌دهد، هرچه به‌طرف سنین بالاتر و کهن‌سال حرکت می‌کنیم، میزان عشق‌ورزی سنتی افزایش می‌یابد. از سوی دیگر هرچه با افراد جوان و نوجوان مواجه می‌شویم، سیالیت و تنوع در کردارهای عشق‌ورزی بیشتر افزایش می‌یابد. الگوی عشق‌ورزی سنتی (پشت‌صحنه‌ای و مردسالارانه) با محدودیت‌های اجتماعی قدرتمندی، کردارهای عشق‌ورزی را کنترل می‌کند. نمودهای روشن این محدودیت‌ها برای نامزدهاست که روابط و رفتارهای عاشقانه آن‌ها به کمترین حد ممکن می‌رسد و حتی در بیشتر مواقع ممنوع می‌شود. همچنین القای فرهنگ پیروی از مرد در کردارهای عاشقانه و به‌نوعی نگرش مردسالارانه به

عشق و مجبور کردن زنان به اطاعت از هنجارهای «خانواده‌محور مثل مادری، مکمل مرد، مروج مهرورزی» (علی‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲۷). نمودهای دیگری از عشق‌ورزی سنتی است. به‌نظر می‌رسد، نخست تغییر در کردارهای عاشقانه، از عشق‌ورزی سنتی به عشق‌ورزی رمانتیک اتفاق می‌افتد. هرچند نمی‌شود سن دقیقی را برای آغاز عشق‌ورزی رمانتیک مشخص کرد، آنچه از یافته‌های پژوهش برمی‌آید، بیشتر افراد مصاحبه‌شده بالای ۴۵ سال به‌نوعی عشق‌ورزی سنتی را تجربه کرده‌اند. عوامل علی مطرح‌شده در مدل پژوهش موجب شد تغییرات اساسی در کردارهای عاشقانه مانند اهمیت دادن به ظاهر و زیبایی طرف مقابل و مفهوم درک متقابل که هیچ‌کدام از این موارد در الگوی عشق‌ورزی سنتی مشاهده نمی‌شود، شکل پیدا کند. میانگین سنی عشق‌ورزی رمانتیک بیشتر در ۳۰-۴۵ سالگی قرار دارد. عشق‌ورزی دوستانه نتیجه ورود دختران به عرصه‌های اجتماعی است که موقعیت و آزادی بیشتری را برای برقراری ارتباط با پسران به‌وجود می‌آورد. راه‌یابی دختران به دانشگاه‌ها و مدارس و متعاقب آن بالارفتن میزان تحصیلات و دستیابی به اشتغال در ارگان‌های مختلف اجتماعی، سبب ایجاد امتیازات اجتماعی برای زنان است و همچنین فضا را برای انتخاب آزادانه همسر فراهم می‌کند. در این میان، ارتباطات دوستانه شکل می‌گیرد و امکان رابطه قبل از ازدواج ممکن می‌شود. با توجه به یافته‌های پژوهش، میانگین سنی که در آن بیشتر از عشق‌ورزی دوستانه صحبت می‌شود، ۲۵-۳۱ سالگی است. به‌نظر می‌رسد خانواده‌ها نیز برخلاف میل باطنی خود این شکل از ارتباطات را پذیرفته‌اند. با باز شدن فضای زندگی اجتماعی و ورود دختران به این فضا و همچنین تغییر نگرش خانواده‌ها، تمایل افراد به برقراری روابط عاطفی و جنسی قبل از ازدواج، شخصی شدن روابط و حق تعیین سرنوشت زندگی از سوی دختر و پسر، سبب شکل‌گیری رفتارهای عشق‌ورزی شد که در آن آزادی عمل بیشتری برای افراد وجود دارد. همین مسئله نظام هنجاری سنتی ازدواج و روابط جنسی را به‌شدت متزلزل کرده است. روایت‌های مشارکت‌کنندگان و یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده شکل‌گیری الگوهای عشق‌ورزی بازیگرانه، واقع‌گرایانه، شهوانی و فداکارانه است. ایجاد روابط جنسی قبل از ازدواج، پنهان‌کاری و نبود صداقت در ازدواج‌های بازیگرانه، توجه به جنبه‌های منطقی و عقلانی به‌جای احساسات و اهمیت دادن به معیارهای خاص برای ازدواج و عشق‌ورزی، در عشق‌ورزی واقع‌گرایانه، توجه

به جاذبه‌های جنسی و حس مالکیت در روابط عاشقانه و فداکاری و ایثارگری درباره همسر و ترجیح امیال و خواسته‌های او به جای خود در عشق فداکارانه، تأیید مطالب مذکور هستند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، نسل جوان بر اهمیت عشق و ابراز علاقه متقابل به شیوه دموکراتیک بسیار تأکید دارد. روایت‌ها حاکی از این است که اولویت‌دادن به رضایت عاطفی همسران، حل مسائل زناشویی به صورت تفاهمی، درک متقابل و ابراز علاقه با گرفتن هدایا در مناسبت‌های خاص، مانند سالگرد ازدواج، تولد و غیره نشان از عشق‌ورزی ناب دارد. اگرچه نمی‌توان نمونه آرمانی دقیقی را ادعا کرد، شواهدی از روایت‌ها علائمی از عشق ناب را ارائه می‌دهند. روایت‌های مشارکت‌کنندگان، به ویژه در نوجوانی و اوایل جوانی (حدود ۱۹-۲۵ سالگی) حاکی از نوعی ناپایداری، سیالیت و آزادی در رابطه‌هاست؛ به گونه‌ای که به نظر می‌رسد این ناپایداری و سیالیت پذیرفته و به راحتی اجرا می‌شود. ویژگی شخصیتی تنوع‌طلبی و همچنین افزایش اوقات فراغت عواملی تعدیل‌کننده‌ای هستند که در گرایش نوجوانان و جوانان به شیوه‌های نوین عشق‌ورزی تأثیر دارند. روابط عاطفی و جنسی متعدد با اشخاص مختلف، اهمیت یافتن پول و مادیات در روابط، دوستی‌های گذرا و تفریحی، حاکمیت روابط مجازی، گسترش روابط فرازناشویی و ایفای عشق به عنوان پدیده‌ای بازی‌بازی شکل‌گیری روابطی را نشان می‌دهد که حوزه و الگوی نوین را در عشق‌ورزی فراهم می‌کند و به گونه‌ای سبب تکه‌تکه شدن عشق‌ورزی و متعاقب آن پیامدهای اساسی از جمله دگرگونی خانواده و وضعیت اجتماعی می‌شود.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۶)، *جامعه‌شناسی خانواده ایرانی*، تهران: سمت.
- آفاری (پیر نظر)، ژانت (۱۳۷۶)، «گذار از میان صخره و گرداب: دگرگونی نقش زن و مرد در ایران قرن بیستم»، *ایران‌نامه*، شماره ۵۹: ۳۶۵-۳۸۸.
- احمدی، عزت‌الله و همکاران (۱۳۹۴)، «تأثیر شبکه اجتماعی فیس‌بوک بر ارزش‌های خانوادگی مقطع متوسطه شهر تبریز»، *فصلنامه توسعه اجتماعی*، شماره ۴: ۱۰۷-۱۳۴.
- استراوس، آنسلم و جولیت کربین (۱۳۹۲)، *مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای*، ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نشر نی.
- ایمانی، محسن (۱۳۹۱)، «علل ظهور و بروز طلاق عاطفی، پیامدها و شیوه‌های برخورد با آن»، *پیوند*، شماره‌های ۳۹۳، ۳۹۴ و ۳۹۵: ۲۱-۲۷.
- باستانی، سوسن و همکاران (۱۳۹۰)، «پیامدهای طلاق عاطفی و استراتژی‌های مواجهه با آن»، *خانواده‌پژوهی*، شماره ۲۶: ۲۴۱-۲۵۱.
- باومن، زیگموند (۱۳۹۴)، *عشق سیال*، ترجمه عرفان ثابتی، تهران: نشر ققنوس.
- _____ (۱۳۸۴)، *عشق سیال در باب ناپایداری پیوندهای انسانی*، ترجمه عرفان ثابتی، تهران: ققنوس.
- بشیری خطیبی، بهنام و همکاران (۱۳۹۹)، «مطالعه جامعه‌شناسی تجردگزینی جوانان»، *فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، شماره ۴: ۸۷۹-۹۰۶.
- بشیریه، حسین (۱۳۷۵)، «جامعه‌شناسی تجدد»، *مجله نقد و نظر*، شماره ۱: ۱۳۶.
- بشیریه، حسین (۱۳۷۳)، «یکسان‌سازی، یکتا انگاری، دیالکتیک تاریخی و مسائل توسعه سیاسی در ایران»، *فرهنگ توسعه*، شماره ۱۷: ۲-۶.
- بلیکی، نورمن (۱۳۹۲)، *استراتژی‌های پژوهش اجتماعی*، ترجمه هاشم آقابلیگ پوری، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- _____ (۱۳۹۵)، *طراحی پژوهش‌های اجتماعی*، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- بک، اولریش (۱۳۸۸)، *جامعه در مخاطره جهانی*، ترجمه محمدرضا مهدی‌زاده، تهران: انتشارات کویر.
- بهنام، جمشید (۱۳۸۱)، *خانواده، آموزش و فرهنگ*، ترجمه صادق آدینه و علی اسدی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

- بهنام، جمشید (۱۳۵۷)، خانواده و خویشاوندی در ایران، تهران: خوارزمی.
- بهنام، جمشید (۱۳۸۲)، «مدرنیته، مدرنیزاسیون و تجدد» (مصاحبه)، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره‌های ۶۷ و ۶۸: ۸-۱۷.
- پروین، ستار و همکاران (۱۳۹۱)، «عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در طلاق عاطفی در بین خانواده‌های تهرانی»، مطالعه راهبری زنان، شماره ۵۶: ۱۱۹-۱۵۳.
- فلور، ویلم (۱۳۸۸)، تاریخ اجتماعی روابط سکسی در ایران، ترجمه محسن مینوخرد، سوئد: انتشارات فردوسی.
- فکوهی، ناصر (۱۳۹۰)، توسعه و انسان‌شناسی کاربردی، تهران: افکار.
- حاج محمدی، فرشته و حاج محمدی، سمیرا (۱۳۹۶)، «تأثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده»، فصلنامه علمی-ترویجی در حوزه اخلاق، شماره ۲۸: ۲۰۹-۲۲۴.
- دایر، دایانا (۱۳۸۴)، روان‌شناسی عشق (روابط بین شخصی)، تهران: نی‌نگار.
- ربیعی، علی (۱۳۸۰)، جامعه‌شناسی تحولات ارزشی در ایران، نگاهی به رفتارشناسی رأی‌دهندگان در دوم خرداد ۱۳۷۶، تهران: فرهنگ و اندیشه.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۰)، توسعه و تضاد، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ریتزر، جورج و جی گودمن (۱۳۹۰)، نظریه جامعه‌شناسی مدرن، ترجمه خلیل میرزایی و عباس لطفی‌زاده، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- ساروخانی، باقر و صداقتی فردمجتبی (۱۳۸۸)، «شکاف نسلی در خانواده ایرانی: دیدگاه و بینش‌ها»، فصلنامه پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، شماره چهارم: ۷-۲۹.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۸۲-۱۳۹۴)، سالنامه‌های آماری سازمان ثبت احوال کشور، تهران: دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی و مهاجرت.
- سیدسعادت، فهیمه (۱۳۹۲)، «صیانت از حریم خصوصی در فضای مجازی براساس هنجارهای اسلامی»، مجله راهبرد فرهنگ، شماره ۲۳: ۱۵۵-۱۸۳.
- علی‌پور، پروین، زاهدی مازندرانی، محمدجواد، ملکی، امیر و جوادی یگانه، محمدرضا (۱۳۹۶)، «تحلیل گفتمان عدالت جنسیتی در برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران»، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، شماره ۲: ۲۰۳-۲۲۹.
- فلیک، اووه (۱۳۸۷)، درآمدی بر پژوهش کیفی، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی.

- فوکو، میشل (۱۳۸۳)، اراده به دانستن، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نشر نی.
- فوکو، میشل (۱۳۹۰)، تاریخ جنون در عصر کلاسیک، ترجمه فاطمه ولیانی، تهران: نشر هرمس.
- فراستخواه، مقصود (۱۳۹۸)، روش پژوهش کیفی در علوم اجتماعی با تأکید بر «نظریه برپایه» (گراند تئوری، GTM)، تهران: نشر آگاه.
- قاسمی، محمدعلی (۱۳۸۸)، «جامعه‌شناسی ریسک و اهمیت آن برای جامعه مخاطره‌آمیز»، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۱۲: ۲۷-۴۷.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۹)، عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: طرح نو.
- کرسول، جان دبلیو (۱۳۹۱)، پویای کیفی و طرح پژوهش: انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهی، پدیدارشناسی)، ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین کاظمی، تهران: صفار اشراقی.
- گودرزی، محسن (۱۳۹۴)، «نگرش زنان به هنجارهای خانوادگی و آگاهی‌های جنسیتی: تحلیل از یافته‌های پیمایش‌های ملی»، در گزارش وضعیت اجتماعی زنان در ایران، (صص: ۱۷۹-۱۹۶)، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی و کارن بردسال (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- _____ (۱۳۹۲)، پیامدهای مدرنیته، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.
- _____ (۱۳۸۵)، تجدد و تشخیص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- لطفی‌زاده، عباس، محمدجواد زاهدی و فاطمه گلابی (۱۳۹۷)، «مدرن‌شدن زنان و صمیمیت زنانه (مطالعه سه نسل از زنان تبریز)»، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی ایران، شماره ۲: ۲۲۷-۲۵۳.
- Bauman, Z. (2000), **Liquid Modernity**, Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1994), "The Reinvention of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernization", in U. Beck, A. Giddens, and S. Lash (Ed.), **Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order**, (PP. 263-265), Cambridge: Polity Press.
- Beck, U., and Beck-Gernsheim, E. (1995), **The Normal Chaos of Love**. Cambridge: Polity Press.
- Burnat, B. (2019), "Love Is a Physiological Motivation (Like Hunger, Thirst, Sleep or Sex)", **Journal of Medical Hypotheses**, No. 129: 1-14.

- Giddens, A. (1984), **The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1992), **The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies**. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Goode, W. J. (1959), "The Theoretical Importance of Love", **American Sociological Review**, No. 24: 38-47.
- Gordon, S. L. (1981), "The Sociology of Sentiments and Emotions", in M. Rosenberg and R. Turner (Ed.), **Psychology, Social Perspectives**, (PP. 340-354), New York: Basic Books.
- Illouz, E. (1997), **Consuming the Romantic Utopia: Love and the Cultural Contradictions of Capitalism**, London: University of California Press.
- Lee, J. A. (1973), **Colours of Love: An Exploration of the Ways of Loving**, Toronto: New Press.
- National Registration Organization (2003-2005), **Statistical Yearbooks of the National Registration Organization**, Tehran: Bureau of Statistics and Demographic Information and Immigration.
- Pakizegi, B. (1978), "Legal and Social Positions of Iranian Women", in L. Beck and N. Keddie (Ed.), **Women in the Muslim World** (PP.216-227), Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Roca, J., and Begonya, E. (2015), "Love and its Transformations", in B. Enguix and J. Roca, (Ed.) **Rethinking Romantic Love** (PP. 27-297), Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Sternberg, R. et al., (1988), **The Psychology of Love**, New Haven: Yale University Press.